

บทที่ 6

กลไกการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโย

เนื้อหาในบทนี้ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยเกี่ยวกับกลไกการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโย จากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม โดยการใช้แผนที่ความคิด และจัดประชุมแบบมีส่วนร่วมเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์วิจัย ข้อที่ 1 กลไกการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโย ได้แก่ 1) กลไกกลุ่มและเครือข่าย ประกอบด้วยผู้นำ แกนนำและสมาชิก 2) กลไกกระบวนการพัฒนาประกอบด้วย การวางแผนและมีส่วนร่วม และ 3) กลไกการบริหารจัดการประกอบด้วย การส่งเสริม การสนับสนุน และการพัฒนา วัตถุประสงค์วิจัยข้อที่ 2 เงื่อนไขและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ 1) ปัจจัยภายในประกอบด้วยการบริหารองค์กร การพัฒนา กิจกรรม และศักยภาพบุคลากร และ 2) ปัจจัยภายนอกประกอบด้วยบทบาทภาคีภายนอกและนโยบายภาครัฐ และวัตถุประสงค์วิจัยที่ 3 ถอดบทเรียนขององค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาท้องถิ่น กรณี องค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโย ประกอบด้วยกิจกรรมการพัฒนา 4 ด้าน ได้แก่ (1) กลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนา (2) เทศกาลกินตาล (3) การจัดการน้ำ และ (4) กลุ่มมัดคุเทศก์น้อย

กลไกการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโย

จากที่ได้กล่าวในเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพปัญหาการพัฒนา ศักยภาพการพัฒนา และการวิเคราะห์องค์กรในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโย ทำให้เห็นกิจกรรมการพัฒนาที่โดดเด่น

1. กลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนา

ปี พ.ศ. 2540 แนวคิดการรวมกลุ่มของเกษตรกรในพื้นที่ตำบลเกษไชโยเกิดขึ้นหลังมีผลกระทบจากปัญหาเศรษฐกิจแต่รวมกันในลักษณะหลวมๆ ของผู้ที่สนใจกระจายในหมู่ต่างๆ เช่น หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 6 หมู่ที่ 7 และหมู่ที่ 9 โดยแต่ละกลุ่มมีกิจกรรมการเรียนรู้ในการทำนุ้ยหมัก นุ้ยอินทรีย์ชีวภาพเพื่อใช้กันเองเฉพาะเกษตรกรที่สนใจเท่านั้น ซึ่งในส่วนของบ้านเกษไชโยได้ หมู่ที่ 7 ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา โดยใช้วิธีการผลิตแบบพึ่งพิงปัจจัยการผลิตในท้องถิ่นเป็นหลักไม่ว่าจะเป็นเมล็ดพันธุ์ข้าว เทคโนโลยี และแรงงาน ต่อมาหลังจากมีการส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจของภาครัฐ ทำให้เกษตรกรหันไปนิยมปลูกพืชเศรษฐกิจ ซึ่งในกระบวนการผลิตพืชเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กับกลไกการผลิตที่สลับซับซ้อน และมีความผูกพันกับปัจจัยภายนอก อาทิ เงินทุน

การขนส่ง การตลาด นำมาสู่ปัญหาหนี้สิน ปัญหาด้านการประกอบอาชีพ การเปลี่ยนแปลง การถือครองที่ดิน และปัญหาด้านสุขภาพ

ในปี พ.ศ. 2547 นักศึกษาโปรแกรมการพัฒนารวมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ได้ประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชย เพื่อร่วมในกระบวนการสำรวจข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำแผนแม่บทชุมชนในพื้นที่ตำบล โดยนำร่องในหมู่ที่ 7 บ้านเกยไชยได้จากกระบวนการดังกล่าวมีการสะท้อนข้อเท็จจริงในหมู่บ้าน กระทั่งทำให้กลุ่มเกษตรกรที่ทำนาในหมู่บ้านที่รวมตัวกันมาก่อนหน้านี้ ได้ตระหนักปัญหาและหันมารวมกลุ่มโดยการจัดทำปุ๋ยชีวภาพและสารชีวภาพ เพื่อลดต้นทุนการผลิตใช้ร่วมกันโดยมีนายสุเทพ แหยมพลับ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 และนายมานพ เกตุศรีนิยม เป็นแกนนำกลุ่มพัฒนาการเรียนรู้ให้กับเกษตรกรในตำบล โดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนวิธีการทำนาของเกษตรกรในพื้นที่ และในปี พ.ศ. 2548 กลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนาบ้านเกยไชยได้ได้เข้าร่วมกับเครือข่ายโรงเรียนชาวนาในจังหวัดนครสวรรค์ ศึกษากระบวนการทำนาแบบไร้สารเคมี สร้างความรู้จากการปฏิบัติ ตั้งแต่การทำพันธุ์ข้าวเพื่อลดการพึ่งพาพันธุ์ข้าวจากท้องตลาด การทำปุ๋ยชีวภาพ สารไล่แมลง การศึกษาดูงานเปิดโลกทัศน์ของคนทำนา รวมถึงการศึกษาต้นทุนค่าใช้จ่ายในการทำนา กระทั่งเกิดการเรียนรู้จากหลักสูตรเครือข่ายโรงเรียนชาวนารูปแบบพึ่งตนเองของเกษตรกรทำนาที่ต้องอาศัยประสบการณ์ การพิสูจน์ความจริงจากการลงมือปฏิบัติตามกระบวนการที่มีการส่งเสริม ร่วมแสวงหา พิสูจน์ข้อมูลความจริงเพื่อวิเคราะห์หาสาเหตุปัจจัย และผลที่เกิดจนกระทั่งเกิดเป็นความรู้สึกที่สามารถสร้างวิธีการผลิตแบบพึ่งตนเอง อันเป็นที่มาของกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนาตำบลเกยไชย

1.1 กลไกการพัฒนาท้องถิ่น

1.1.1 กลไกกลุ่ม/เครือข่าย

กลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนา เป็นผลมาจากแรงผลักดันที่มีจุดร่วมเดียวกันของบุคคลหลายๆ กลุ่มซึ่งเกิดจากการตระหนักถึงปัญหาร่วมกันของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และยังเป็นกลไกสำคัญโดยเฉพาะการทำงานในรูปแบบกลุ่มและเครือข่ายที่จำเป็นต้องอาศัยผู้นำที่เป็นศูนย์กลางของกลุ่ม คอยกระตุ้นสร้างแรงจูงใจ มีการสื่อสารและการสร้างความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม

1) ผู้นำ นายณรงค์ พระโพธิ์ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชยให้ความสำคัญกับการพัฒนากลุ่มอาชีพ ในปี พ.ศ. 2547 ได้ร่วมมือกับผู้นำชุมชนและนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์จัดทำข้อมูลเพื่อประกอบการทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยนำร่องในพื้นที่หมู่ที่ 7 กระทั่งเกิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้นำไปสู่การรวมกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนาบ้านเกยไชยได้ในที่สุด และได้ประสานงานกับหน่วยงานกับองค์การภาครัฐ ภาคประชาสังคมในการส่งเสริมกิจกรรมของกลุ่มอย่างต่อเนื่องโดยมอบหมายให้พนักงานขององค์การบริหารส่วนตำบลคอย

ช่วยเหลืออำนวยความสะดวกในการพัฒนากิจกรรมการของกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนา และคิดหาวิธีการขยายรูปแบบของกลุ่มโรงเรียนชาวนาสู่หมู่บ้านอื่นๆ อาทิ หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 9 นอกจากนี้ยังได้มีส่วนผลักดันให้กลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนาบ้านเกยไทยได้ ยกกระต๊อบสู่ “ศูนย์เรียนรู้ชุมชน” ในปัจจุบัน

... เกยไทยกับการทำนาเป็นของคู่กันองค์การบริหารส่วนตำบลจำเป็นต้องส่งเสริมสนับสนุนในการพัฒนาอาชีพของเกษตรกร อย่างโรงเรียนชาวนาบ้านเกยไทยได้เป็นการจุดประกายความคิดให้กับพี่น้องเกษตรกรทำนาในหมู่บ้านอื่นๆ เห็นขยับสู่หมู่ 3, หมู่ 5 แต่การพัฒนากลุ่ม นอกจากองค์การบริหารส่วนตำบลแล้วจะต้องอาศัยองค์กร หน่วยงานภายนอกหนุนเสริมโดยที่ผ่านมานับว่าดีมากๆ

(ณรงค์ พระโพธิ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 พฤษภาคม 2553)

... ตำบลเกยไทยแท้จริงแล้วมีฐานทรัพยากรเรื่องน้ำ ข้าว การมีการรวมกลุ่มโรงเรียนชาวนาซึ่งถือเป็นความเข้มแข็งมาจากฐานของทรัพยากรที่ทำให้เกิดความเข้มแข็ง ซึ่งที่ผ่านมาองค์การบริหารส่วนตำบลได้ถือเป็นแนวนโยบายของผู้บริหารและให้เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลร่วมในกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

(ชยันต์ กองอรรถ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 กันยายน 2553)

2) แกนนำ กลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนามีแกนนำที่โดดเด่น คือ นายสุเทพ แหยมพลับ ประธานกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนา (อดีตผู้ใหญ่บ้าน) และนายมานพ เกตุศรีนิยม รองประธานฯ เป็นแกนนำที่มีศักยภาพในการถ่ายทอดความรู้สามารถสะท้อนสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับคนทำนา ทั้งปัญหาด้านทุนการผลิตสูง ปัญหาสภาพแวดล้อมในนาเสื่อมโทรม ปัญหาการไหลออกของเงินจากการใช้สารเคมีในการผลิต ปัญหาด้านสุขภาพที่รุมเร้าคนทำนาในพื้นที่บ้านเกยไทยได้ ทำให้สมาชิกที่ทำนาในหมู่บ้านได้มีเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เป็นแกนนำที่คิดหาหนทางการแก้ปัญหาาร่วมกันเกี่ยวกับต้นทุนการทำนา อาทิ การผลิตพันธุ์ข้าวเพื่อลดการพึ่งพาพันธุ์ข้าวจากท้องตลาด การทำปุ๋ยชีวภาพ การทำสารไล่แมลง และการศึกษาต้นทุนค่าใช้จ่ายในการทำนา โดยแกนนำทั้งสองมีบทบาทในการนำเรียนรู้ เป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มโดยการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง พร้อมทั้งการใช้การติดต่อสื่อสารภายในกลุ่มเพื่อสร้างการจูงใจ ความรู้สึก และการให้ข้อมูลในการตัดสินใจแก่สมาชิกกลุ่ม อีกทั้งเป็นนักประสานงานกับหน่วยงาน อาทิ

องค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ สำนักงานเกษตรอำเภอชุมแสง
องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์ และสถาบันอาศรมศิลป์ เป็นต้น

3) สมาชิก กลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนาบ้านเกยไชยได้ในระยะเริ่มต้น
จัดตั้งกลุ่มในปี พ.ศ. 2547 สมาชิกยังขาดความเชื่อมั่น เนื่องจากกระแสสังคมเกี่ยวกับวิธีการทำนา
“แบบผู้จัดการนา” อาศัยสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งวัสดุ อุปกรณ์ ที่ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น
ดังนั้น การเรียนรู้ถึงปัญหาสมาชิกกลุ่มจำเป็นต้องเปิดใจเรียนรู้ผ่านกระบวนการกลุ่ม โดยมี
กิจกรรมเรียนรู้ ได้แก่ การเปิดโลกทัศน์ให้กับสมาชิกกลุ่ม การระดมและจัดตั้งกองทุนปุ๋ย การลง
มือปฏิบัติในแปลงทดลอง การจัดทำสูตรปุ๋ยบำรุงดิน คัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าว การเรียนรู้การจัดการ
สิ่งแวดล้อมและเรียนรู้เรื่องแมลงในนาข้าว ซึ่งการเรียนรู้ทั้งในแปลงรวมของกลุ่มและแปลงของ
ตนเองโดยการจัดแบ่งพื้นที่ที่มากน้อยตามความสมัครใจโดยมีทำการบันทึกเปรียบเทียบ ต้นทุนและ
ผลผลิต วิธีเดิมและวิธีใหม่ ในการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวมีหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องช่วยกระตุ้น
อย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความเชื่อมั่น ความมั่นใจให้กับสมาชิกกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนา ทั้งการศึกษา
ดูงานและการอบรมให้ความรู้ เป็นต้น

...ตอนแรกก็ไม่คิดว่าจะได้ผล เห็นเอาข้าวกล้องมาปลูก เราก็คิดว่ามันจะได้ผลหรือ
จะได้กินข้าวหรือ ก็ทำใจไว้แล้ว แต่ต่อมาก็เห็นว่ามันงอกได้จริง มันน่าจะทำได้เมื่อเวลา
ผ่านไปได้เข้าร่วมกิจกรรมหลาย ๆ อย่างทั้งจากการไปศึกษาดูงาน ดูปุ๋ยน้ำหมัก เรียน
เรื่องแมลงทำสารไล่แมลงก็ทำให้ยอมรับในกระบวนการว่าถ้าทำตามก็น่าจะได้ผลดี

(ประวิทย์ ชำเรือง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 พฤษภาคม 2553)

ในการพัฒนามาตรฐานเรียนรู้โรงเรียนชาวนาบ้านเกยไชยได้มีสมาชิกกลุ่ม
ในหมู่บ้านเข้าร่วม 23 ครัวเรือน จากครัวเรือนที่ทำงานทั้งหมด 35 ครัวเรือน และถือว่ามีสมาชิกกลุ่ม
เกิน 50 เปอร์เซ็นต์

1.1.2 กลไกกระบวนการพัฒนา

กลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนาเป็นวิธีการหนึ่งที่เกิดจากผลของการคิด
การตัดสินใจบนฐานความจริงและให้ความสำคัญกับการนำข้อมูลกลับมาสะท้อนปัญหาและความ
ต้องการของหมู่บ้าน

1) การวางแผน เริ่มจากการสนับสนุนจากหน่วยงานองค์การบริหารส่วน
ตำบลเกยไชยและนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ที่ได้จัดประกายการนำข้อมูลจากการ
สำรวจเพื่อประกอบการจัดทำแผนชุมชนของหมู่บ้าน โดยมีการดำเนินงาน ดังนี้ (1) การประชุม

ร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชน (2) การจัดเก็บข้อมูลโดยลงพื้นที่ร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชนและนักศึกษา (3) การวิเคราะห์ข้อมูลในระดับหมู่บ้านโดยผู้นำชุมชน (4) ดำเนินการสรุปข้อมูลหมู่บ้าน พร้อมกับจัดเวทีสะท้อนปัญหา (5) จัดทำแนวทางการแก้ปัญหา ซึ่งจากกระบวนการดังกล่าว เป็นบทเรียนกับผู้นำชุมชนเพื่อต่อยอดสู่การรวมกลุ่มของเกษตรกรทำนาในหมู่บ้านโดยเริ่มต้นกับผู้ที่สนใจและค้นหาแนวทางการพัฒนากลุ่มโดยมีแกนนำ สมาชิกกลุ่ม และหน่วยงานต่างๆ เข้าร่วมแลกเปลี่ยน อาทิ กลุ่มนครสวรรค์ฟอรัม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ องค์การบริหารส่วนตำบลและเครือข่ายโรงเรียนชาวนาจังหวัดนครสวรรค์เพื่อหาแนวทางในการจัดตั้งกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนา ทั้งนี้ใช้แนวทางการพัฒนากลุ่มของเครือข่ายโรงเรียนชาวนาจังหวัดนครสวรรค์ที่ดำเนินการมาก่อนหน้า ในปี พ.ศ. 2547 ที่มีหลักการเบื้องต้น คือ (1) เน้นพื้นที่ ชุมชน ชาวนาเป็นศูนย์กลาง (2) พัฒนาระบบเรียนรู้ (3) ใช้การจัดการความรู้ (Knowledge management) เป็นเครื่องมือ และ (4) การถักทอเครือข่าย (Networking) ทั้งนี้ กลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนาบ้าน เกษไชยได้มีการระดมความคิด การรวมกลุ่ม การพัฒนากลุ่มบนฐานศักยภาพของกลุ่มที่เป็นทุนเดิมโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิกกลุ่มเกิดเรียนรู้และพัฒนาตนเองสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีในการประกอบอาชีพทำนา กระทั่งเกิดการจัดตั้งกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนา

...เพราะเห็นว่ากลุ่มที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีกระบวนการเรียนรู้ที่ดี มีการจัดการความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อเกิดความรู้ที่จะแก้ไขปัญหาและวิกฤติได้ การเกิดโรงเรียนชาวนาบ้านเกษไชยได้ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนชาวนา โดยมีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์กันระหว่างคนทำนา ความรู้ และทรัพยากร มีกิจกรรมกลุ่ม การระดมความคิดเห็นสะท้อน แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกิดเป็นความรู้ที่จะแก้ไขปัญหาและผลกระทบจากวิกฤติของพี่น้องได้

(สุเทพ แหยมพลับ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 31 พฤษภาคม 2553)

2) การมีส่วนร่วม การดำเนินงานของกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนาเกิดจากพลังและขีดความสามารถของแกนนำและสมาชิกกลุ่มที่ได้ผนึกกำลังร่วมกันพัฒนา โดยการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานที่สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกกลุ่ม การสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ โดยอาศัยความสามารถและความถนัดในแต่ละด้านที่แตกต่างกันของแกนนำและสมาชิกกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนาที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มตลอดระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา

... ซึ่งการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง จะต้องเปิดโอกาสให้ทุกคน ทุกกลุ่มในหมู่บ้านมีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจที่จะดำเนินการใดๆ เพื่อตัวเขา และเพื่อหมู่บ้านของเขา โดยตัวของเขาเอง

(มานพ เกตุศรีเนียม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 กันยายน 2553)

ซึ่งการดำเนินงานของกลุ่มเน้นความรู้ ทักษะของแต่ละคน ดังนี้

- (1) การเรียนรู้ปุ๋ย ได้แก่ นายสุเทพ สวัสดิ์สุข และนายวีรชัย เจริญสุข (2) การเรียนรู้เรื่องยา ได้แก่ นายนิรุจ รำสาคร (3) การเรียนรู้เรื่องแมลง ได้แก่ นายสมบัติ สอนบวบ และนางบุญชอบ สอนบวบ (4) การเรียนรู้แปลงสาธิต ได้แก่ นายมนัส ชมเชย และนายลำฤทธิ แยมพลับ (5) การเรียนรู้การคัดพันธุ์ข้าว ได้แก่ นายมานพ เกตุศรีเนียม และนายสุเมธ เปี่ยมลัม และ (6) การเรียนรู้การผสมพันธุ์ข้าว ได้แก่ นายสุเทพ แหยมพลับ และนายมานพ เกตุศรีเนียม

...การใช้คนทำงานต้องดูว่าเขาถนัดหรือไม่ โรงเรียนชาวนาของเราให้โอกาสกับสมาชิกทุกคนเข้ามีส่วนร่วมในทุกเรื่อง ส่วนใหญ่ก็ใช้การพูดคุยกันที่ศูนย์เรียนรู้นี้แหละ เปิดอกกันว่าเรื่องนี้คิดอย่างไร จะแก้อย่างไร ใครควรมีส่วนรับผิดชอบหลักแต่ก็ช่วยกันนั้นแหละ

(นิรุจ รำสาคร, ผู้ให้สัมภาษณ์, 31 พฤษภาคม 2553)

...จากอดีตผมเคยคิดยาในนาข้าวจนสลบ เมื่อเข้าร่วมกระบวนการนำความรู้เรื่องน้ำหมักไปใช้ในแปลงนา 30 ไร่ ทำให้ในปัจจุบันไม่ต้องประสบปัญหาเรื่องสุขภาพอีกต่อไป

(สมบัติ สอนบวบ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 พฤษภาคม 2553)

ในขณะที่องค์การบริหารส่วนตำบลและภาคีที่เกี่ยวข้องได้เข้ามาส่งเสริมในกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนาเกิดความต่อเนื่อง โดยปัจจุบันทางกลุ่มฯ ได้รับการสนับสนุนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของตำบล อำเภอ และหน่วยงานต่างๆ ที่สนใจ

1.1.3 กลไกการบริหารจัดการ

การดำเนินงานของกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนาบ้านเกษไชโยได้ ใช้การบริหารจัดการที่เน้นการพัฒนาคนทั้งแกนนำและสมาชิก สร้างโอกาสในการเรียนรู้

1) การส่งเสริม เครือข่ายโรงเรียนชาวนาจังหวัดนครสวรรค์ ให้ความรู้เกี่ยวกับการคัดเลือกพันธุ์ข้าว การเพาะพันธุ์ การจัดตั้งกองทุนปุ๋ยและวิธีการต่างๆ ในการทำนา รวมถึงคอยติดตามผลของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนชาวนาว่าควรจะเป็นไปในทิศทางใดและสอนเกี่ยวกับการทำนาให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

2) การสนับสนุน องค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโย ให้การสนับสนุนด้านการจัดการเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนชาวนา และให้คำแนะนำ รวมถึงช่วยเหลือในเรื่อง วัสดุ อุปกรณ์ ตัวอาคารและเครื่องมือต่างๆ และเป็นหน่วยประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอชุมแสง ให้คำแนะนำเป็นที่ปรึกษาในการทำงานรูปแบบกลุ่ม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ สนับสนุนข้อมูลเชิงวิชาการที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากลุ่มให้ ความรู้และร่วมแลกเปลี่ยนการทำกิจกรรมของกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนา องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์ สนับสนุนงบประมาณกิจกรรมการเรียนรู้ สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์เกี่ยวกับการผลิตปุ๋ย การรับซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวเปลือกจากกลุ่ม

3) การพัฒนา กลุ่มนครสวรรค์ฟอรัม และคณะทำงานเครือข่ายโรงเรียนชาวนาจังหวัดนครสวรรค์ประสานงานให้เกิดแผนการพัฒนากลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนาเชื่อมโยงภาคีร่วมสนับสนุนให้ความรู้แก่กลุ่มชาวนาเพื่อการทำงานมีประสิทธิภาพและจัดการให้เกิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนาเพื่อยกระดับสมาชิกกลุ่มให้สามารถพัฒนาตนเอง พัฒนากลุ่ม และขยายสู่เครือข่ายโรงเรียนชาวนาในระดับตำบล อำเภอ นอกจากนั้นให้ความรู้เกี่ยวกับการคัดเลือกพันธุ์ข้าว การเพาะกล้า การทำปุ๋ยหมัก การบรรจุภัณฑ์เมล็ดพันธุ์ข้าวเปลือก และวิธีการต่างๆ ในการทำนา รวมถึงคอยติดตามผลการดำเนินงานของกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนาอย่างต่อเนื่อง

1.2 ปัจจัย/เงื่อนไขในการพัฒนาท้องถิ่น

1.2.1 ปัจจัย/เงื่อนไขภายใน

1) การบริหารองค์กร องค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโย ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เน้นการส่งเสริมด้านการเกษตรในพื้นที่โดยเฉพาะด้านการทำนา พร้อมกับผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลได้ปรับใช้ยุทธศาสตร์การสร้างมูลค่าเพิ่มทางการเกษตรที่สมดุล โดยส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนา สำหรับใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการทำนา การคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าวให้กับสมาชิกกลุ่ม เกษตรกรในพื้นที่ และเกษตรกรที่ต้องการจากภายนอก

โดยมอบหมายสำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล โดยมีนายชัยยันต์ กองอรรถ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนคอยประสานงานกับกลุ่ม ส่วนการบริหารงานของกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนามีการจัดโครงสร้างการบริหารโดยเน้นความถนัดของสมาชิกกลุ่มในการมอบหมายบทบาทและหน้าที่ ประกอบด้วย ประธาน, รองประธาน 2 คน, เลขานุการและเหรัญญิก, ผู้ช่วยเลขานุการ และกรรมการอีก 18 คน ดำเนินการ

2) การพัฒนากิจกรรม องค์การบริหารส่วนตำบลเกษตรไทยได้ใช้ศักยภาพของกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนาบ้านเกษตรไทยได้เพื่อต่อยอดความรู้และพัฒนากิจกรรมให้กับกลุ่มต่างๆ ที่สนใจในตำบล อาทิ กลุ่มปื้หมักหมูที่ 3 กลุ่มปื้หมักหมูที่ 5 และกลุ่มเยาวชนโรงเรียนชุมชนวัดเกษตรไทยเหนือ และช่วยในการจัดระบบข้อมูลชุดความรู้ต่างๆ ที่เกิดจากกลุ่ม เช่น ด้านการผลิตปื้ ด้านการคัดพันธุ์ข้าว ด้านการทำสารไล่แมลงหรือความรู้ด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวกับหมู่บ้านไว้เป็นชุดๆ และมีผู้มีความรู้ นักวิชาการหรือปราชญ์ชาวบ้านประจำอยู่ที่ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนชาวนาซึ่งสามารถถ่ายทอดความรู้ด้านต่างๆ ให้กับผู้ที่สนใจทั้งภายในและภายนอกเพื่อใช้ประโยชน์ในการหมุนเวียนกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้บ้านเกษตรไทยได้

3) ศักยภาพของบุคลากร กลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนาไรมีแกนนำที่มีประสบการณ์ ผ่านการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และมีโอกาสเรียนรู้จากภายนอกโดยการสนับสนุนของภาคีเครือข่ายต่างๆ อาทิ การศึกษาดูงาน การอบรมภาวะผู้นำ การฝึกปฏิบัติในหลักสูตรต่างๆ เกี่ยวกับการทำนา โดยเฉพาะนายสุเทพ แหยมพลับ ประธานกลุ่มฯ ที่มีบทบาทในการดำเนินการของกลุ่มเรียนรู้ฯ การกระตุ้นสมาชิกให้เกิดพลังในการทำงานรูปแบบกลุ่มและ นายมานพ เกตุศรีเนียม เป็นทั้งรองประธานกลุ่มฯ มีความรู้ ทักษะการคัดเมล็ดพันธุ์ข้าวและ การพัฒนาปื้หมักสูตรต่างๆ อาทิ ปื้สูตรนาดำ ปื้สูตรข้าวเหนียว ปื้สูตรข้าวเบา เป็นต้น

1.2.2 ปัจจัย/เงื่อนไขภายนอก

1) บทบาทภาคีภายนอก การพัฒนากลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนาบ้านเกษตรไทยได้ มีนักวิชาการและสถาบันต่างๆ เช่น มูลนิธิสืบศักดิ์สิน, นครสวรรค์ฟอรัม, เครือข่ายโรงเรียนชาวนาจังหวัดนครสวรรค์, องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์และมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ออกแบบการเรียนรู้ในการพัฒนากลุ่ม กระบวนการเรียนรู้ แปลงทดลอง การคัดเมล็ดพันธุ์ข้าวเปลือก มีการแลกเปลี่ยนทั้งในระดับพื้นที่ ระดับจังหวัด เข้ามาหนุนเสริมสร้างแรงจูงใจพร้อมทั้งร่วมการศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนกับเครือข่ายโรงเรียนชาวนาจังหวัดนครสวรรค์ สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.) ช่วยในการฝึกทักษะการคิด วิธีการจัดประชุม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน และการจดบันทึก เป็นต้น ในปัจจุบันกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนาเกิด

การพัฒนาต่อเนื่องจนเกิดเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนในปัจจุบัน โดยศูนย์เรียนรู้ฯ ดังกล่าวเป็นแหล่งเรียนรู้ สถานที่พบกลุ่ม สถานที่รวบรวมชุดความรู้ในด้านต่างๆ ของชาวนาทั้งภายในกลุ่ม และจากภายนอกกลุ่ม

2) นโยบายภาครัฐ การเกิดขึ้นของกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนามีแนวนโยบายภาครัฐในการส่งเสริมอาชีพเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 9 โดยเน้นการรวมกลุ่มและการพึ่งตนเองของภาคประชาชน นำมาปรับประยุกต์ใช้ในด้านการทำงานข้าวในพื้นที่ตำบลเกษไชโย เพื่อพัฒนาและส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มสามารถลดค่าใช้จ่ายเคมี สารเคมี สามารถอยู่ได้ด้วยวิถีการของกลุ่มเช่นเดียวกับพื้นที่บ้านเกษไชโยได้ หมู่ 7 ที่เกิดกลุ่มโรงเรียนชาวนาขึ้นมา

1.3 บทเรียนจากการถอดบทเรียนที่ประกอบด้วยกลไก ปัจจัย/เงื่อนไขที่เกิดจากกิจกรรมการพัฒนาท้องถิ่น

ความคาดหวัง กลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนาบ้านเกษไชโยได้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของเกษตรกรทำนา ซึ่งกลุ่มสมาชิกเกษตรกรทำนาของกลุ่มมุ่งหวังจะให้เป็นที่รวมหรือศูนย์รวบรวมองค์ความรู้ในด้านต่างๆ อาทิ การคัดแยกเมล็ดพันธุ์ข้าว การทำปุ๋ยชีวภาพใช้ในนาข้าว และการเรียนรู้ชนิดแมลงศัตรูข้าว จึงคาดว่ากิจกรรมที่เกิดขึ้นในกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนาจะเป็นสื่อกลางในการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกกลุ่ม และบุคคลภายนอกที่สนใจ และขยายสู่กลุ่มเกษตรกรทำนาในพื้นที่ตำบลเดียวกัน

สิ่งที่เป็นไปตามที่คาดหวัง การรวมกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนาประสบผลสำเร็จด้วยดีที่สามารถจัดตั้งกลุ่ม และขยายเป็นแหล่งเรียนรู้ในรูปของ “ศูนย์เรียนรู้โรงเรียนชาวนาบ้านเกษไชโยได้” เพราะความร่วมมือของทุกฝ่ายโดยเฉพาะสมาชิกกลุ่มเกษตรกรที่ทำนามีความเชื่อมั่นในการรวมตัวกันเพื่อเรียนรู้แก้ไขปัญหาต้นทุนการทำนาสูง

สิ่งที่ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง พื้นที่ของตำบลเกษไชโยมีถึง 17 หมู่บ้านส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทำนา ส่วนหนึ่งมีการศึกษาดูงานจากภายนอกชุมชนและสถานที่ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก แต่ไม่นิยมให้การเรียนรู้จากศูนย์เรียนรู้โรงเรียนชาวนาบ้านเกษไชโยได้ หมู่ 7 มากนัก เนื่องจากความคุ้นเคยและใกล้ชิดกันมาก ความสนิทสนมทำให้ไม่กล้าที่จะเรียนรู้และซักถามเกิดการเขินอายเพื่อเรียนรู้ และส่วนหนึ่งยังไม่มี ความเชื่อมั่นในรูปแบบการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้โรงเรียนชาวนาบ้านเกษไชโยได้มากนัก เพราะส่วนใหญ่จะใช้การทำงานด้วยเคมี

สิ่งที่ทำได้ดี ในระยะแรกที่มีการจัดตั้งกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนาบ้านเกษไชโยได้ ในปี 2549 ยังไม่เป็นที่รู้จักในด้านของกิจกรรมการเรียนรู้สู่ประชาชนโดยเฉพาะเกษตรกรในพื้นที่อีก 16 หมู่บ้านในตำบลเกษไชโย ต่อมาเมื่อปี 2550 เป็นต้นมาเมื่อมีนักวิชาการและหน่วยงานทั้งในและ

นอกพื้นที่เข้ามาส่งเสริมรูปแบบการจัดการเรียนรู้จนมีหลักสูตรชาวนา พร้อมทั้งมีแปลงสาธิตการทำนาโดยใช้สารชีวภาพซึ่งให้ผลดี จึงทำให้เกษตรกรในพื้นที่ตำบลเกษไชโยส่วนใหญ่เริ่มที่จะให้การยอมรับ ซึ่งจากกิจกรรมที่มีการทดลองปลูกข้าว การคัดแยกเมล็ดพันธุ์ข้าว ศูนย์เรียนรู้โรงเรียนชาวนาบ้านเกษไชโยได้ยังพัฒนากิจกรรมโดยใช้เป็นแหล่งเรียนรู้แก่เด็กนักเรียนในชุมชนและนอกชุมชนด้วย

สิ่งที่ทำได้ไม่ดี องค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโย ยังไม่สามารถใช้ความสามารถของผู้นำชุมชน กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ให้เกิดการเผยแพร่รูปแบบการเรียนรู้สู่ชุมชนต่างๆ ในตำบลเกษไชโยเอง ทั้งนี้ สามารถส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในกลุ่มเกษตรกรทำนาในพื้นที่ทั้งหมดได้จำเป็นต้องเริ่มจากผู้นำในชุมชนแต่ละแห่งก่อน โดยพัฒนาการเรียนรู้จริงจากสถานที่ศูนย์เรียนรู้โรงเรียนชาวนาบ้านเกษไชโยได้ ให้ผู้นำชุมชนทุกคนร่วมรับฟัง ร่วมรับรู้ และร่วมศึกษาด้วยตนเองพร้อมขยายผลไปบอกกล่าวยังลูกบ้านของตนเองและนำเกษตรกรสู่กิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ จนครบถ้วน

โดยสรุปบทเรียนที่เกิดจากกลไกการพัฒนาท้องถิ่นที่สำคัญในการจัดตั้งกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนาบ้านเกษไชโยได้เน้นเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของเกษตรกรทำนา ศูนย์รวบรวมองค์ความรู้ในการทำนา เป็นสื่อกลางในการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกกลุ่ม และบุคคลภายนอก ขยายสู่กลุ่มเกษตรกรทำนาในพื้นที่ตำบลเดียวกันที่สำคัญสมาชิกกลุ่มโรงเรียนชาวนาด้วยกันที่มีความเห็นพ้องต้องกันเมื่อเกิดความคิดจากการทบทวนแผนแม่บทชุมชนที่เครือข่าย หน่วยงานต่างๆ มอบความรู้ให้เกี่ยวกับการใช้ต้นทุนทำนาข้าวที่สูงจนทุกวันนี้ชาวนาส่วนใหญ่ยังคงแบกภาระหนี้สินเอาไว้ เมื่อเกิดกลุ่มชาวนาบ้านเกษไชโยได้และจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชาวนาขึ้นมา ทั้งนักวิชาการ นักพัฒนา กลุ่มองค์กรต่างๆ เกิดการประสานงานและถักทอเป็นเครือข่ายเพื่อประสานและทำงานร่วมกับกลุ่มโรงเรียนชาวนาบ้านเกษไชโยได้ และเกิดการต่อยอดความคิดในการปรับปรุงพันธุ์ข้าวให้ได้ผลผลิตดีด้วยการคัดแยกเมล็ดพันธุ์ดี รวมถึงการทดลองปลูกข้าวในแปลงทดลองของกลุ่มพร้อมทั้งค่อยๆ ปรับกลวิธีการทำนาจากใช้ปุ๋ยเคมีมาเป็นปุ๋ยอินทรีย์เคมี การคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าว การค้นหาสาเหตุของการเกิดโรคจากแมลงศัตรูข้าว เสียงสะท้อนของสมาชิกโรงเรียนชาวนาบ้านเกษไชโยได้ ที่เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรโรงเรียนชาวนาเป็นปัจจัยที่บ่งชี้ให้เห็นถึงการสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบพึ่งตนเองของคนในพื้นที่ที่ต้องอาศัยประสบการณ์ การพิสูจน์ความจริงจากการลงมือปฏิบัติตามการอาศัยกลไกจากหลากหลายสาขาด้วยการส่งเสริมให้กับพื้นที่เพื่อให้เกษตรกรร่วมแสวงหา พิสูจน์ข้อมูลที่สามารถผลักดันให้สมาชิกกลุ่มเกษตรโรงเรียนชาวนาไม่ต้องอาศัยสารเคมีในการผลิตอีกต่อไป

2. เทศกาลกินตาล

ที่มาของการจัดงานเทศกาลกินตาลตำบลเกยไชย เกิดจากการที่ตำบลได้มีประเพณีทำบุญห่มผ้าพระบรมธาตุของวัดเกยไชยเหนือ (บรมธาตุ) โดยมีการจัดงานสมโภชพระบรมธาตุเป็นประจำทุกๆ ปี ละ 2 ครั้ง ครั้งแรกเป็นงานเปิดทองและห่มผ้าองค์พระเจดีย์บรมธาตุตรงกับวันขึ้น 14-15 ค่ำ เดือน 5 ของทุกปี และครั้งที่ 2 งานเปิดทองพระเจดีย์และงานแข่งเรือ ตรงกับวันแรม 2 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี การจัดงานประเพณีทำบุญดังกล่าวของวัดสอดคล้องกับแนวคิดการสร้างรูปแบบที่เป็นอัตลักษณ์ของตำบลเกยไชยที่มีต้นทุนทางสังคมคือ วัดเกยไชยเหนือ แหล่งผลิตภัณฑืจากตาลโตนด ซึ่งในปี พ.ศ. 2540 ได้มีการตระหนักถึงปัญหาการตัดโค่นต้นตาลโตนดมากขึ้น คนที่ทำกรขึ้นตาลหรือทำอาชีพตาลโตนดลดลงเนื่องจากอายุมากขึ้น ไม่มีผู้สืบทอดอาชีพทำตาล การขายต้นตาลโตนด และการระบาดของเพลี้ยกัดกินยอดตาลและใบตาลทำให้ตาลโตนดในพื้นที่ตำบลเกยไชยล้มตายเป็นจำนวนมาก และเห็นว่าพื้นที่ใกล้เคียง คือ ตำบลชะมัง อำเภอชุมแสง มีการจัดงานเทศกาลกินปลา จึงเกิดการจัดงาน “เทศกาลกินตาล” ขึ้นในช่วงเดียวกันกับงานสมโภชพระบรมธาตุวัดเกยไชยเหนือ เพื่อให้ประชาชนที่มางานสมโภชองค์พระบรมธาตุเจดีย์วัดเกยไชยเหนือมีโอกาสแวะชมสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product: OTOP) จากงานเทศกาลกินตาล

2.1 กลไกการพัฒนาท้องถิ่น

2.1.1 กลไกกลุ่ม/เครือข่าย

1) ผู้นำ นายเกษม ปานอุดมลักษณ์ อดีตกำนันและประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชย มีบทบาทในการสนับสนุนในส่วนของความคิด การออกแบบงานตลอดจนดำเนินงานประมาณในฐานะที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ปี พ.ศ. 2547) โดยร่วมกับภาคีเครือข่ายระดับตำบลและอำเภอเพื่อจัดระบบงานเทศกาลกินตาล นอกจากนั้นมีนายณรงค์ พระโพธิ์ นายกององค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชยคนปัจจุบัน ที่เล็งเห็นความสำคัญของการจัดงานเทศกาลกินตาลมาตั้งแต่ ปี 2547-ปัจจุบัน โดยมีนายชัยยันต์ กองอรรด ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชย ผู้มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนงานเทศกาลกินตาลเป็น ผู้ประสานงานความร่วมมือกับวัดเกยไชยเหนือ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอชุมแสง และโรงเรียนชุมชนวัดเกยไชยเหนือ

...เราในฐานะขององค์การบริหารส่วนตำบลอยากให้มีงานหรือเทศกาลสำคัญในชุมชน ก็เลยปรึกษากับนายไพบูลย์ สิงห์โตทอง (ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนวัดเกษไชโยเหนือ และนายสนอง จันทร์ดวง (นักพัฒนาชุมชนอำเภอชุมแสง) ซึ่งเห็นพ้องต้องกันเลยว่าน่าจะให้มีเทศกาลกินตาลเพราะตำบลเกษไชโยมีตาลมาก

(ณรงค์ พระโพธิ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2553)

2) แกนนำ การจัดงานเทศกาลกินตาลบทบาทของผู้นำชุมชน ประกอบด้วยกำนันและผู้ใหญ่บ้านทั้ง 17 หมู่บ้านของตำบลเกษไชโย พร้อมใจกันในด้านส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนทุกหมู่บ้าน มีส่วนร่วมในการจัดงานเทศกาลกินตาล เนื่องจากเป็นกิจกรรมสำคัญของพื้นที่ตำบลเกษไชโย โดยประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบลในการดำเนินการจัดรูปแบบงานให้เกิดความเหมาะสม

...ถ้าทุกภาคส่วนไม่ให้ความร่วมมือด้านงาน หรือกิจกรรมเทศกาลกินตาลคงไม่สำเร็จ

(สายฝน จำรงค์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 4 กันยายน 2553)

...จะว่าเป็นความคิดของใครฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดก็ไม่ได้เกี่ยวกับเทศกาลกินตาล แต่ทุกฝ่ายคิดเพียงว่าต้องนำเอาทรัพยากรในชุมชน คือ ตาลโตนด มีสินค้า OTOP มาจำหน่ายและจัดงานเทศกาลกินตาล คนทำตาลจึงจะอยู่รอด

(ไพบูลย์ สิงห์โตทอง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2553)

3) สมาชิก ประชาชนในพื้นที่ตำบลเกษไชโย โดยเฉพาะในพื้นที่ ที่มีการทำตาลโตนดกันมากหมู่ที่ 4, 6, 7, 9, และหมู่ที่ 13 จะให้ความร่วมมือในด้านการจัดร้าน การตกแต่งสถานที่ การนำสินค้าร่วมงานเทศกาลกินตาล

2.1.2 กลไกกระบวนการ

1) การวางแผน การวางแผนการจัดงานเทศกาลกินตาลให้อยู่ในช่วงเดียวกันกับการจัดงานสมโภชพระบรมธาตุเจดีย์ของวัดเกษไชโยเหนือ ในวันช่วงขึ้น 14-15 ค่ำเดือน 5 มีความสอดคล้องกับช่วงเวลาที่ประชาชนเดินทางมาทำบุญ ปิดทองงานสมโภชพระบรมธาตุเจดีย์ และในช่วงดังกล่าวผลผลิตตาลโตนดในพื้นที่ตำบลเกษไชโยมีมากเป็นพิเศษ นอกจากนั้นใน

การวางแผนจัดงานเทศกาลกินตาลได้ให้ความสำคัญกับการคิด ออกแบบงานที่สอดคล้องเหมาะสมทั้งในแง่กิจกรรมและพื้นที่ โดยมีการชักชวนความเข้าใจของคณะทำงานในชุดต่างๆ ของแต่ละหน่วยงาน เช่น คณะทำงานในส่วนของคณะกรรมการวัดเกยไชยเหนือ คณะทำงานในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลและคณะทำงานในส่วนของโรงเรียนชุมชนวัดเกยไชยเหนือ ซึ่งคณะทำงานทั้ง 3 ชุด ยังเป็นคณะกรรมการจัดงานเทศกาลที่องค์การบริหารส่วนตำบลได้มีคำสั่งและมีการร่วมประชุมวางแผนก่อนงานเทศกาลกินตาลไม่น้อยกว่า 3 เดือน

2) การมีส่วนร่วม การจัดงานเทศกาลกินตาล มีจุดเด่นที่มีคณะกรรมการดำเนินงานการจัดงานเทศกาลกินตาลที่มีส่วนร่วมจากหลายฝ่าย ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชย คณะกรรมการวัดเกยไชยเหนือ คณะครูและนักเรียนโรงเรียนชุมชนวัดเกยไชยเหนือ เจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอชุมแสง ผู้นำชุมชน หน่วยงานภาคเอกชน เป็นต้น โดยการจัดงานดังกล่าวในครั้งที่ 2 เป็นต้นมาได้ผนวกร่วมกับงานทำบุญห่มผ้าพระบรมธาตุเกยไชยเหนือ ใช้ชื่องานว่า "งานประเพณีทำบุญห่มผ้าพระบรมธาตุและเทศกาลกินตาล" จัดในบริเวณวัดเกยไชยเหนือ มีกิจกรรมการออกร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากตาลโตนด การจัดนิทรรศการ การแข่งขันเฉาะตาล การแข่งขันกินตาล ประกวดทำขนมตาลและการแสดงของเด็กนักเรียนโรงเรียนชุมชนวัดเกยไชยเหนือ เป็นต้น ส่วนการจัดงานในครั้งต่อไป มาเริ่มมีหน่วยงานในระดับจังหวัดเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมของงาน เช่น การให้บริการด้านการตรวจสุขภาพ การตัดผมฟรี การรับซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นสามารถทำให้เกิดพลัง ชีตความสามารถของทุกภาคส่วนที่ได้ผนึกกำลังร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผน และร่วมดำเนินการ

...ในเทศกาลกินตาลจะมีความพร้อมในทุกด้าน เพราะทุกฝ่ายช่วยเหลือกันทำให้คนมาดูงานเที่ยวงานเพิ่มมากขึ้นเพราะมีการผนวกรวมงานกินตาลกับงานสมโภชพระบรมธาตุเจดีย์วัดเกยไชยเหนือเข้าด้วยกัน และงานกินตาลของเรามีการละเล่น แข่งขันกินตาล เฉาะตาลก็เลยสนุก

(ไพโรจน์ ดวงมาก, ผู้ให้สัมภาษณ์, 4 กันยายน 2553)

2.1.3 การบริหารจัดการ

1) การส่งเสริม การจัดงานเทศกาลกินตาลมีผู้รับผิดชอบหลัก คือ นายสนอง จันทร์ดวง นักพัฒนาชุมชนชำนาญการช่วยทำหน้าที่ประสานงานกับภาคส่วนต่างๆ ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชยเพื่อส่งเสริมกิจกรรมในช่วงงานเทศกาลกินตาล การประชาสัมพันธ์

การประสานงานกับร้านค้าที่จัดจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ผลิตภัณฑ์ ตาลโตนด ร้านค้าที่ร่วมประกวดการตกแต่งร้านสวยงาม และรวมถึงการจัดกิจกรรมการแสดงของเด็กนักเรียน และการจัดนิทรรศการ เช่น นิทรรศการวิถีชีวิตท้องถิ่นไทย การระบำตาล การแข่งขัน กินตาล เจาะตาล เป็นต้น

...ความจริงเขาก็จัดให้มีฝ่ายประชาสัมพันธ์งานอยู่แล้ว แต่คงเห็นว่าหน้าที่นี้ เหมาะแก่พัฒนาชุมชน จึงให้ผมทำหน้าที่เพราะพูดเก่ง และคงเห็นว่าเราเองมีการจัดโชว์ ร้านค้า การแสดงสินค้า OTOPT จึงรู้ว่าส่วนไหนขาดและสามารถประชาสัมพันธ์ให้คน ทั่วไปรับรู้ได้

(สนอง จันทร์ดวง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 5 กันยายน 2553)

2) การสนับสนุน งานเทศกาลกินตาลในแต่ละปีนอกจากมีองค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชยนับสนับสนุนด้านงบประมาณแล้ว ยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน ภาครัฐและภาคเอกชนในระดับอำเภอ ระดับจังหวัด อาทิ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอชุมแสง ศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอชุมแสง สำนักงานเกษตรอำเภอชุมแสง องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์ ห้างสรรพสินค้าแฟรี่แลนด์ เป็นต้น โดยการสนับสนุนด้าน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และรางวัลต่างๆ

3) การพัฒนา ปัจจุบันนอกจากจะมีการพัฒนารูปแบบของการจัดงาน เทศกาลกินตาลจากการที่คาดว่าจะจัดเฉพาะงานเทศกาลกินตาลเพียงอย่างเดียววันนั้นปรับเปลี่ยน พัฒนามาจัดงานร่วมกับงานสมโภชพระบรมธาตุเจดีย์วัดเกษไชยนเอนี้มีการพัฒนาองค์ความรู้ด้าน การทำตาลโตนดโดยสอดแทรกเรื่องราวการทำตาล การขึ้นตาล การอนุรักษ์ตาลในช่วงเทศกาลกิน ตาลให้กับประชาชนทั่วป้รับรู้โดยเฉพาะกลุ่มเด็กนักเรียน กลุ่มอาชีพทำตาล องค์กรหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้และร่วมกันสืบทอดการทำตาลโตนด

2.2 ปัจจัย/เงื่อนไขในการพัฒนาท้องถิ่น

2.2.1 ปัจจัย/เงื่อนไขภายใน

1) การบริหารองค์กร จากการที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชยนมี ผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์มาตั้งแต่อดีตโดยเฉพาะในปัจจุบันที่มีนายณรงค์ พระโพธิ์ เป็นผู้ที่เชื่อมโยง ความสัมพันธ์ระหว่างหลักการบริหารกับหลักการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน โดยอาศัยปัจจัยด้าน ทูทางสังคมที่มีแหล่งตาลโตนดเป็นเงื่อนไขให้คนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน

2) การพัฒนากิจกรรม การออกแบบแนวคิดในการทำกิจกรรม เช่น การจัดกิจกรรมระบำतालที่มีโรงเรียนชุมชนวัดเกษไชโยเหนือเข้าร่วมการจัดการแข่งขันกิงตาล เฉาะतालที่มีคนในพื้นที่ตำบลเกษไชโย และตำบลท่าไม้ อำเภอชุมแสงร่วมด้วย นับได้ว่าเป็นการพัฒนา รูปแบบกิจกรรมที่ทำให้ทั้งคนในชุมชนและเพื่อนบ้านภายนอกชุมชนร่วมด้วย

3) ศักยภาพบุคลากร การจัดการเทศกาลกิงตาล องค์การบริหาร ส่วนตำบล เกษไชโยมีผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชนสมาชิก แกนนำชุมชน คณะครูโรงเรียนชุมชนวัดเกษไชโยเหนือ และ คณะกรรมการวัดเกษไชโยเหนือร่วมเป็นคณะทำงาน โดยคำนึงถึงความรู้ ความสามารถที่สอดคล้อง กับบทบาทหน้าที่ อาทิ ฝ่ายประสานงานประชาสัมพันธ์งานเทศกาลกิงตาล ฝ่ายอาคารสถานที่ คณะกรรมการฝ่ายคัดเลือกและตัดสินร้านค้าสวยงาม คณะกรรมการฝ่ายตัดสินแข่งขัน กิงตาล เฉาะताल และการทำขนมตาล

2.2.2 ปัจจัย/เงื่อนไขภายนอก

1) บทบาทภาคีภายนอก การดำเนินกิจกรรมดังกล่าวมีหน่วยงาน สนับสนุน ดังนี้ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอชุมแสง โดยการประสานงานกับนายสนอง จันทร์ดวง นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ จัดทำโครงการประเพณีเทศกาลกิงตาล, วัดเกษไชโยเหนือโดย พระครูนิทานธรรมประเนต เจ้าอาวาสวัดเกษไชโยเหนือรูปปัจจุบัน ได้ให้ความอนุเคราะห์ร่วมจัดทำ โครงการเกี่ยวกับเทศกาลกิงตาล โดยจัดประชาสัมพันธ์ในบริเวณพื้นที่วัดเกษไชโยเหนือ พร้อมทั้ง ประสานกับประชาชนมาทำบุญภายในวัดเพื่อประชาสัมพันธ์ให้รับทราบถึงความสำคัญ ของ เทศกาลกิงตาล, โรงเรียนชุมชนวัดเกษไชโยเหนือและโรงเรียนบ้านท่านามีส่วนช่วยผลักดันเกี่ยวกับ เทศกาลกิงตาลโดยจัดเตรียมความพร้อมในช่วงวันงานซึ่งมีการแสดงของนักเรียนชาย-หญิง เช่น ระบำतालการแต่งกายที่ร้ายรำถึงวิถีชีวิตการทำตาล การแสดงขกมวยตาล เป็นต้น, กลุ่มอาชีพใน ตำบล ช่วยในการจัดเตรียมสถานที่ จัดจำหน่ายสินค้าประจำตำบล, การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครสวรรค์หนูนเสริม ด้านการ ประชาสัมพันธ์การจัดงานเทศกาลกิงตาล, องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์ นายกสมาคม หนั่งสีอพิมพ์และสื่อมวลชนจังหวัดนครสวรรค์ ชมรมองค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอชุมแสงช่วย สนับสนุนการประชาสัมพันธ์งาน

...ช่วงของการจัดงานเทศกาลกินตาลมีหลากหลายหน่วยงานช่วยกันที่เห็นประจำ ก็พัฒนาชุมชนอำเภอชุมแสง และวัดเกยไชยเหนือ แต่ที่มาร่วมหนุนเสริมก็น่าจะเป็น องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์

(สุเทพ พลไพรินทร์, ผู้ให้สัมภาษณ์ 5 กันยายน 2553)

2) นโยบายภาครัฐ มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมเทศกาลกินตาล โดยเฉพาะ การส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการส่งเสริมการรวมกลุ่ม อาชีพโดยเฉพาะในตำบลเกยไชย ที่มีการทำตาลโตนดมากำดั่งส่งเสริมสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน

2.3 บทเรียนจากการถอดบทเรียนที่ประกอบด้วยกลไก ปัจจัย/เงื่อนไขที่เกิด จากกิจกรรมการพัฒนาท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชย อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ได้อาศัยทุน ในพื้นที่โดยเฉพาะผู้นำชุมชนแต่ละแห่ง คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และตัวผู้บริหารองค์การบริหารส่วน ตำบลทั้งในอดีตและปัจจุบันเกิดการประสานเชื่อมโยงกันในการร่วมมือกับประชาชนในพื้นที่ตำบล เกยไชย รวมถึงตำบลใกล้เคียง คือ ตำบลท่าไม้ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อส่งเสริมการ จัดงานเทศกาลกินตาลร่วมกัน โดยหลายๆ ฝ่ายให้ความร่วมมือทั้งจากสำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอชุมแสง โรงเรียนและวัดในพื้นที่ ทำให้เกิดการดำเนินงานและเรียนรู้ร่วมกันจนงานเทศกาลกิน ตาลสำเร็จด้วยดีจากจุดเริ่มต้นปี 2547 จนถึงปัจจุบัน ปี 2553 มีการจัดงาน 7 ครั้ง และประชาชนมี ส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้นทุกปี

ความคาดหวัง องค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การจัดงาน เทศกาลกินตาลเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product) โดยเฉพาะสินค้าที่ทำมาจากผลิตภัณฑ์ตาลโตนด โดยในพื้นที่ตำบล เกยไชยเป็นที่ขนานนามว่าเป็นแหล่งที่ขึ้นชื่อในเรื่องของสินค้าตาลโตนด ดังนั้น เทศกาลกินตาล เป็นความคาดหวังที่จะให้มีการจำหน่ายสินค้าจากผลิตภัณฑ์ตาลโตนดเพื่อสร้างรายได้ให้กับ ประชาชนที่มีอาชีพทำตาลเป็นหลัก

สิ่งที่เป็นไปตามที่คาดหวัง จากการจัดงานเทศกาลกินตาลตั้งแต่ครั้งแรกใน ปี 2547 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน 2553 ได้ผลจากการจัดงานเทศกาลกินตาล คือ เกิดการ หมุนเวียนของเม็ดเงินทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชนสามารถที่จะจำหน่ายสินค้าได้มากขึ้น และสร้างรายได้ให้กับพี่น้องชาวตำบลเกยไชยให้สามารถนำสินค้ามาจำหน่ายได้มากขึ้น เนื่องจาก มีประชาชนมาเที่ยวงานเทศกาลกินตาลมากขึ้นทุกปี ประกอบกับมีหน่วยงานต่างๆ ให้การ

สนับสนุนด้านงบประมาณและทำการประชาสัมพันธ์จนเป็นหนึ่งในการท่องเที่ยวประจำจังหวัด นครสวรรค์ในปัจจุบัน

สิ่งที่ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง รูปแบบการจัดกิจกรรมของงานเทศกาลกินตาล ยังคงมีการจัดกิจกรรมแบบเดิมๆ เช่น มีการแข่งขันกินตาล เฉาก๊วย มาตั้งแต่ปีแรกของการจัดการ จนถึงปัจจุบันยังไม่มีเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดกิจกรรม ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบล เกยไชยคาดหวังที่จะให้ประชาชนร่วมกิจกรรมในวันงานเทศกาลกินตาลมากขึ้นจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนากิจกรรมด้วย เช่น การเดินชบวนของทุกชุมชนแข่งขันประกวดสาวงามเทศกาล เกยไชย หรือเปิดโอกาสให้ประชาชนที่ไม่มีความชำนาญในการกินตาล เฉาก๊วย ได้เข้าร่วมการแข่งขันด้วย ซึ่งไม่เพียงแต่องค์การบริหารส่วนตำบลคาดหวังเท่านั้น แต่เป็นเพราะประชาชนก็คาดหวังในกิจกรรมที่หลากหลายเช่นกัน

สิ่งที่ทำได้ดี จากการที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชย จัดงานเทศกาลกินตาล ขึ้นมานั้นเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้มีโอกาสในการร่วมกิจกรรมด้วย เช่น พัฒนาชุมชน อำเภอชุมแสง การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอชุมแสง รวมถึงการผนวกรวมงานเทศกาลกินตาลเข้ากับงานสมโภชพระบรมธาตุเจดีย์วัดเกยไชยเหนือด้วย ซึ่งถือว่าเป็นการจัดทำโครงการที่ดี 2 อย่างไว้ในวันเดียวกันทำให้ประชาชนเข้ามาเที่ยวงานเทศกาลกินตาลมากขึ้น และยังสามารถขยายไปยังกลุ่มโรงเรียนต่างๆ ในชุมชนโดยโรงเรียนชุมชนวัดเกยไชยเหนือนำคณะนักเรียนร่วมงานเทศกาลกินตาล จัดแสดงเกี่ยวกับตาล ระบายตาล เป็นต้น

สิ่งที่ทำไม่ได้ไม่ดี ปัจจุบันประชาชนในตำบลเกยไชย อำเภอชุมแสง จังหวัด นครสวรรค์ มีความคิดว่างานเทศกาลกินตาลเป็นหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเพราะมี งบประมาณสนับสนุนอยู่แล้วทุกปี ดังนั้น การเป็นเพียงผู้ร่วมงานเทศกาลกินตาลเพียงอย่างเดียว คือ หน้าที่หลัก ซึ่งโดยข้อเท็จจริงแล้วประชาชนทุกคนควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้วย เพื่อให้กิจกรรม ต่างๆ สามารถดำเนินไปได้ นอกจากนั้นกิจกรรมต่างๆ ยังเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้าร่วมน้อย มีเพียงประชาชนบางส่วนที่ทำอาชีพตาลโตนดในพื้นที่ตำบลท่าไม้ อำเภอชุมแสง เข้าร่วมกิจกรรม การเฉาก๊วยเท่านั้น จึงควรเปิดโอกาสให้คนในพื้นที่หลากหลายตำบลเข้าร่วมด้วยเพื่อเผยแพร่ กิจกรรมวันงาน

ดังนั้น บทเรียนจากกลไกการพัฒนาท้องถิ่นที่สำคัญเกี่ยวกับเทศกาลกินตาล ไม่ใช่อยู่ที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเท่านั้น เนื่องจากแนวคิดในด้านการจัดงานเทศกาลกินตาลนั้นเป็น แรงผลักดันมาจากการมองเห็นจุดอื่นแล้วมาผสมผสานเป็นสิ่งที่ตำบลเกยไชยมี นอกจากนั้น ผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล พร้อมทั้งแกนนำ ผู้นำ

รวมถึงประชาชนในพื้นที่ตำบลเกษไชโยมีการประสานงานกันอย่างลงตัว ภาพสะท้อนที่บ่งบอกถึงกลไกการขับเคลื่อนงานเทศกาลกินตาลของตำบลเกษไชโย อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ คือหน่วยงานทั้งในระดับบนและระดับล่างต่างช่วยเหลือทั้งในตัวบุคคลที่มาช่วยประสานงานทำกิจกรรมร่วมกัน และด้านงบประมาณที่พร้อมจัดสรรมาให้กับการนำไปใช้ในการจัดงาน

สิ่งหนึ่ง คือ ความมีน้ำใจจากการร่วมระดมความคิดเห็นในการจัดทำกิจกรรมของแต่ละฝ่ายเนื่องจากงานเทศกาลกินตาลเป็นเรื่องของคนทั้งตำบล ไม่เพียงแต่มีผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเท่านั้นที่รับผิดชอบแต่ยังมีสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลที่มาจากแต่ละหมู่บ้านชักชวนผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมาร่วมกันจัดกิจกรรม และมีโรงเรียนในชุมชน มีวัดร่วมด้วย แสดงให้เห็นถึงกลไกที่มาจากตัวชุมชนในตำบลมีความเข้มแข็งเป็นหนึ่งเดียวกัน เพราะเทศกาลกินตาลไม่เพียงแต่บอกเรื่องราวของคนทำตาลแต่ยังสามารถสะท้อนวิถีชีวิตการทำตาล การสร้างสินค้าผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ผูกกับการจัดงานสมโภชของพระบรมธาตุเจดีย์ของวัดเกษไชโยเหนือด้วย

3. การจัดการน้ำ

องค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโย อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ นอกจากมีการส่งเสริมให้เกิดโครงการด้านการจัดหาแหล่งน้ำมาตั้งแต่อดีตแล้วยังสามารถร่วมเป็นผู้ทำหน้าที่แกนกลางหลักในการประสานงานกับผู้นำ แกนนำชุมชน และประชาชนในพื้นที่เพื่อผลักดันด้านการจัดการน้ำมาอย่างต่อเนื่อง การจัดการน้ำในพื้นที่ตำบลเกษไชโย เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2523-2528 ที่มีการเจาะบ่อบาดาลเพื่อใช้น้ำทำนาข้าว และในปี พ.ศ. 2525 มีการขยายพื้นที่ทำนาเพิ่มขึ้นส่งผลกระทบต่อด้านการขาดแคลนน้ำโดยเฉพาะการทำนาปรัง กลุ่มผู้นำชุมชนได้ทำหนังสือประสานขอเรือสูบน้ำเครื่องยนต์ดีเซลจากกรมชลประทานเพื่อสูบน้ำจากแม่น้ำน่านและขุดลอกคลองวังตะกอนที่ตื้นเขินมีการเทพื้นคลองช่วงที่ผ่านเขตชุมชนระยะทาง 500 เมตร ในการสูบน้ำจากแม่น้ำน่านผ่านคลองวังตะกอนไปยังพื้นที่ทำการเกษตรของชุมชนในการดำเนินงานได้ประสบกับปัญหาการบริหารที่ไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้ไม่มีเงินพอที่จะมาซื้อน้ำมันในการสูบน้ำ ประกอบกับเกิดปัญหารั่วซึมของน้ำทำให้เกิดปัญหาดินพัง ทำให้บ้านเรือนที่อยู่บริเวณคลองส่งน้ำริมแม่น้ำน่านพังไปหลายหลัง และชาวบ้านอีกหลายหลังคาเรือนต้องย้ายออกไป จึงทำให้โครงการสูบน้ำต้องล้มเลิกไป

จนถึงปี 2551 ทางรัฐบาลได้มีนโยบายการพัฒนาประเทศ โดยมีงบประมาณจากโครงการไทยเข้มแข็ง นายประทุม อิมสมบัติ นายสุเทพ บันกันอินทร์ และผู้นำในหมู่ที่เกี่ยวข้องได้เสนอโครงการฯ ต่อทางองค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโย ให้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโยเสนอโครงการผ่านทางจังหวัดเพื่อให้ทางจังหวัดพิจารณา และโครงการฯ ก็ได้ผ่านการพิจารณาและจากนโยบายของรัฐบาลในโครงการปฏิบัติการไทยเข้มแข็งที่ต้องการสนับสนุนการประกอบ

อาชีพและพัฒนาแหล่งน้ำ ได้อนุมัติให้มีการจัดทำ “โครงการสูบน้ำด้วยพลังไฟฟ้าเพื่อการเกษตร” ซึ่งการดำเนินงานนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชย ได้ดำเนินการประสานกับกรมชลประทาน จังหวัดนครสวรรค์ในการจัดทำโครงการฯ นี้

3.1 กลไกการพัฒนาท้องถิ่น

3.1.1 กลไกกลุ่ม/เครือข่าย

1) ผู้นำ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล เกยไชยเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกส่วนที่เกี่ยวข้องในระดับตำบล ประกอบด้วยผู้นำท้องถิ่น (กำนันและผู้ใหญ่บ้าน) ผู้นำท้องถิ่น (นายกองค์การบริหารส่วนตำบลและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล) และผู้นำกลุ่ม องค์กรต่างๆ ในตำบล เริ่มต้นตั้งแต่เริ่มมีการยกฐานะสภาตำบลเป็น องค์การบริหารส่วนตำบล ในปี 2539 สมัยนายเกษม ปานอุดมลักษณ์ ปี พ.ศ. 2539-2542 ที่มีการใช้กลไกการบริหารโดยแก้ไขปัญหาด้านน้ำท่วมพื้นที่ทำนาโดยสร้างพนังกั้นน้ำ ต่อมาในยุคของ นายปัญญาคล้ายแจ้ง พ.ศ. 2543-2546 ได้มีการนำรูปแบบด้านการจัดการน้ำมาใช้จากผู้นำในยุคนั้นก่อนและปรับเปลี่ยนเพิ่มเป็นการเร่งขุดเจาะบ่อบาดาล การใช้พื้นที่สาธารณะเพื่อขุดบ่อเก็บกักน้ำใช้ทำนา และปี พ.ศ. 2547-ปัจจุบัน นายณรงค์ พระโพธิ์ มีการประสานงานกับผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และแกนนำเพื่อรวบรวมกลุ่มยื่นเสนอโครงการการจัดการน้ำแก่รัฐบาลสำหรับจัดสร้างสถานีสูบน้ำพลังไฟฟ้า

...เห็นชาวบ้านดำเนินการเรื่องน้ำมาโดยตลอด ซึ่งในปี 2538 เกิดน้ำท่วมหนักทั้งอำเภอ ตำบลเกยไชยพื้นที่ทำนาได้รับผลกระทบ พอปี 2539 ผมได้รับเลือกเข้ามาเป็นประธานบริหาร องค์การบริหารส่วนตำบลก็เลยจัดการน้ำร่วมกับชาวบ้านโดยเน้นวางผังเมืองวางระบบโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะการสร้างพนังกั้นน้ำ

(เกษม ปานอุดมลักษณ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2553)

2) แกนนำ แกนนำนับว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในผลักดันให้เกิดโครงการ คลองส่งน้ำด้วยพลังงานไฟฟ้า บ้านวังตะกอน หมู่ที่ 9 ตำบลเกยไชย โดยมีจุดเริ่มต้นมาจากกลุ่มผู้นำชุมชนประกอบด้วย นายประทุม อิ่มสมบัติ อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ 9 นายสุเทพ ปันกันอินทร์ อดีตสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นแกนนำ ได้ทำหนังสือขอโครงการคลองส่งน้ำด้วยพลังงานไฟฟ้า เสนอต่อหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับอำเภอ จังหวัด กรม และกระทรวงอย่างต่อเนื่อง ถือเป็นแกนนำหลักและเป็นตัวตั้งตัวตีในการยื่นเสนอเรื่องโครงการจัดการน้ำเพื่อผลักดันให้เกิดการจัดสร้างสถานีสูบน้ำพลังไฟฟ้าในพื้นที่ หมู่ 9 บ้านวังตะกอน ตำบลเกยไชย ได้สำเร็จ

...เราต่อสู้กันมาเป็นเวลานานตั้งแต่ปลายปี 2522 จนถึงปัจจุบันปี 2553 เวลา รวม 30 ปี ถ้ามารู้ทำไม่ถึงแม้ผมไม่ได้ทำนากับเขาเลย แต่รู้เพื่อให้ชาวนา พื้นที่ที่ทำนา ตำบลเกษไชโยมีการจัดการน้ำที่ดีมีท่อส่งน้ำไปยังพื้นที่ทำนา ผลผลดี สุขภาพดี ก็ไม่ทิ้งถิ่นฐาน ทิ้งอาชีพ

(ประทุม อิมสมบัติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2553)

3) สมาชิก การจัดการน้ำตามโครงการคลองส่งน้ำด้วยพลังไฟฟ้ากลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำตำบลเกษไชโย ครอบคลุมพื้นที่รับประโยชน์จากโครงการฯ จำนวน 5 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 3, หมู่ 6, หมู่ 7, หมู่ 9 และหมู่ 14 โดยมีจำนวนครัวเรือน 560 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 2,079 คน ซึ่งการดำเนินการของโครงการจัดการน้ำที่ผ่านมา สมาชิกในพื้นที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานทั้งการระดมความคิด การบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างเป็นธรรม เช่น การรวมกันยกวางกฎระเบียบของกลุ่มผู้ใช้น้ำ เป็นต้น ปัจจุบันได้มีการรับสมัครสมาชิกองค์กรผู้ใช้น้ำฯ ตามโครงการดังกล่าว โดยมีสมาชิกจำนวน 47 ครัวเรือน จำนวนพื้นที่ทำนา 3,911 ไร่ ในพื้นที่หมู่ 3, หมู่ 9 และหมู่ 14 ของตำบลเกษไชโย อำเภอชุมแสง

...เห็นแกนนำกลุ่มจัดการมีการยื่นเสนอเรื่องและต่อสู้เพื่อพวกเราชาวนามานาน จึงให้ความร่วมมือในด้านต่างๆ เท่าที่ทำได้ เช่น การประชุมเรื่องการจัดการน้ำ การขอความคิดเห็นและขอใช้พื้นที่นาเพื่อวางท่อส่งน้ำ

(สัมฤทธิ์ ดวงมาก, ผู้ให้สัมภาษณ์, 5 กันยายน 2553)

3.1.2 กลไกกระบวนการ

1) การวางแผน จากการดำเนินการเสนอเรื่องมาอย่างยาวนานตลอดระยะเวลา 30 ปี และมาประสบผลสำเร็จปี 2551 ที่รัฐบาลอนุมัติงบประมาณเพื่อจัดสร้างสถานีสูบน้ำพลังไฟฟ้าในพื้นที่ หมู่ 9 บ้านวังตะกอน ซึ่งปัจจุบันได้เกิดการขับเคลื่อนมีการจัดประชุมเพื่อวางแผนการจัดการน้ำร่วมกัน โดยเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน และแกนนำออกสำรวจพื้นที่ร่วมกับกรมชลประทานจังหวัดนครสวรรค์และกรมชลประทานจังหวัดพิษณุโลก เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการดำเนินการจัดสร้าง วางท่อส่งน้ำไปยังพื้นที่ทำนา การคัดเลือกคณะกรรมการกลุ่ม ฯ การรับสมัครสมาชิก และการจัดตั้งกฎระเบียบผู้ใช้น้ำโดยคณะกรรมการฯ มีหน้าที่บริหารจัดการใช้น้ำ การบำรุงรักษาและการดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องต่างๆ ตลอดจนออกระเบียบข้อบังคับที่จะใช้ภายใน

กลุ่ม เพื่อให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ซึ่งจากการเตรียมความพร้อมในการดำเนินการของโครงการฯ คณะกรรมการได้มีการประชุมและออกกฎระเบียบข้อบังคับกลุ่มผู้ใช้น้ำ และมีมติที่ประชุมเกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทาน ให้มีข้อบังคับกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำโดยให้ประกาศตั้งแต่วันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2553 เป็นต้นไป

2) การมีส่วนร่วม จากแนวทางการจัดการน้ำ องค์การบริหารส่วนตำบล เกยไชย ร่วมกับผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และคณาจารย์ นักศึกษาศาखाวิชาสังคมวิทยา มหาวิทยาลัย นครสวรรค์ได้จัดเวทีประชาคมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน กระตุ้นการมีส่วนร่วมของเกษตรกร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร สภาพปัญหาและความต้องการ ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมในการตัดสินใจ และร่วมรับผลประโยชน์ โดยจัดขึ้นจำนวน 2 ครั้งที่ 1 ในวันที่ 2 พฤษภาคม 2553 และครั้งที่ 2 ในวันที่ 25 พฤษภาคม 2553 ซึ่งนำมาสู่จูงนำไปสู่แนวทางการดำเนินงาน การจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ การคัดเลือกคณะกรรมการ และแนวทางการจัดการน้ำ

...ลำพังคนสองคนไม่อาจทำได้ดีในเรื่องการต่อสู้เรื่องน้ำ แต่ดีที่พี่น้องประชาชนที่ ทำนาในตำบลเกยไชยร่วมหัวจมท้ายด้วย จึงทำให้กลุ่มเรามีพลังขึ้นจากหยิบเล็กๆ มาเป็น กลุ่มโตจนถึงทุกวันนี้

(สุเทพ ปันกันอินทร์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 5 กันยายน 2553)

3.1.3 กลไกการบริหารจัดการ

1) การส่งเสริม ภายหลังจากมีการอนุมัติโครงการจัดสร้างสถานี สูบน้ำ องค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชย ร่วมกับสำนักงานกรมชลประทานจังหวัดนครสวรรค์ได้สร้าง ความรู้ความเข้าใจการใช้น้ำโดยการประชุมราษฎรที่อยู่ในพื้นที่โครงการสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าบ้านวัง ตะกอน เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2553 เพื่อจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าบ้านวัง ตะกอน และเลือกตั้งกรรมการการบริหาร กลุ่มผู้ใช้น้ำ สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าบ้านวังตะกอน เพื่อดำเนินกิจกรรมในด้านต่างๆ ของกลุ่มให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นประโยชน์ต่อสมาชิก ในกลุ่ม

2) การสนับสนุน องค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชย ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณสำหรับการว่าจ้างกรมชลประทานจังหวัดพิษณุโลกในการออกแบบแปลนเพื่อก่อสร้าง สถานีสูบน้ำฯ โดยใช้งบประมาณ จำนวน 285,000 บาท นอกจากนั้นยังมีนักพัฒนา นักวิชาการ สาขาวิชาสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ เข้ามาดูแลและช่วยให้ความรู้ด้านวิชาการ

เกี่ยวกับการจัดทำแผนแม่บทชุมชนในพื้นที่ตำบลเกษไชโย โดยได้นำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับรายได้ รายรับ รายจ่ายที่เกิดจากการทำนาในแต่ละรอบปีมาชี้แจงให้กับกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำในการทำนามีพื้นที่ ทำนาอยู่ใน หมู่ 3, 6, 7, 9, และหมู่ที่ 14 เพื่อให้เห็นถึงการจัดการน้ำที่ดีถ้ามีการทำนาโดยไม่ใช้น้ำ บาดาลมากจนเกินไปจะสามารถลดต้นทุนในการทำนาได้ ที่สำคัญต้องลดค่าใช้จ่ายด้านสารเคมี ส่วนสำนักงานกรมชลประทานจังหวัดนครสวรรค์ร่วมกับประชาชนในพื้นที่จัดทำแบบสำรวจการ สอบถามความคิดเห็นและนำข้อมูลพื้นที่การเกษตรไปประกอบการจัดทำแผนโครงการสูบน้ำด้วย พลังไฟฟ้าเพื่อการเกษตร

...จริงๆ แล้วต้องขอบคุณทางองค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโยที่อุดหนุนงบประมาณ สำหรับการว่าจ้างกรมชลประทานจังหวัดพิษณุโลก 285,000 บาท เพื่อออกแบบการ ก่อสร้างในโครงการจัดตั้งสถานีสูบน้ำพื้นที่ หมู่ 9 บ้านวังตะกอน เพราะถ้าไม่มีการ ออกแบบรัฐบาลจะไม่สามารถคาดการณ์และสรุปงบประมาณสำหรับใช้ได้

(ประทุม อิ่มสมบัติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 5 กันยายน 2553)

3) การพัฒนา ปัจจุบันกลุ่มผู้ใช้น้ำมีการพัฒนาการจัดการน้ำโดยใช้ รูปแบบการจัดตั้งกลุ่มและมีกฎกติกาเพื่อใช้เป็นแนวเดียวกัน เพื่อให้เกิดการเคารพและเชื่อฟังตาม ข้อปฏิบัติโดยไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่กัน เช่น ข้อที่ 7 ผู้ใดขุด หรือทำลายคันคลอง คูน้ำ อาคารแบ่งน้ำ อาคารบังคับน้ำ หรืออาคารใดๆ ก็ตามในระบบส่งน้ำ จะต้องถูกปรับครั้งละ 500 บาท (ห้าร้อยบาทถ้วน) และต้องซ่อมแซมคันคลอง คูน้ำ อาคารแบ่งน้ำ อาคารบังคับน้ำ หรืออาคารใดๆ ก็ตามในระบบส่งน้ำให้ดังเดิม ถ้ายังฝ่าฝืนให้กลุ่มผู้ใช้น้ำทำการซ่อมแซม โดยคิดค่าเสียหายจาก ผู้ฝ่าฝืนวันละ 500 บาท (ห้าร้อยบาทถ้วน) จนกว่าจะแล้วเสร็จ และคิดค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซม จากผู้เสียหาย ข้อ 8 ผู้ใดจงใจปล่อย วัว ควาย รถไถ รถอีแต่น เขี่ยบ่ย์คั่นอ่างเก็บน้ำ คันฝาย ทดน้ำ ขานคลองส่งน้ำ หรือคันคูน้ำ จะต้องถูกปรับตามจำนวน วัว ควาย รถไถ รถอีแต่น ตัว/คันละ 500 บาท (ห้าร้อยบาทถ้วน) และจะต้องทำการซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพเดิม และข้อที่ 9 เมื่อ คณะกรรมการ นัดหมายให้สมาชิกหรือเกษตรกรผู้รับน้ำมาประชุม ผู้ใดขาดประชุมจะต้องถูกปรับ จำนวน 50 บาท ต่อครั้งที่มิประชุม

...ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโย อาจารย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ และกรมชลประทานจังหวัดนครสวรรค์ เขาบอกว่าถ้ามีกลุ่มแล้วต้องกำหนดข้อตกลงร่วมกัน เพื่อสร้างกฎ กติกาให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข กลุ่มเราก็เห็นดีด้วยจึงร่างข้อตกลงเอาไว้ใช้

(ประทุม อิมสมบัติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 5 กันยายน 2553)

3.2 ปัจจัย/เงื่อนไขในการพัฒนาท้องถิ่น

3.2.1 ปัจจัย/เงื่อนไขภายใน

1) การบริหารองค์กร องค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโยได้รับการจัดเวทีประชาคมเกี่ยวกับโครงการสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าบ้านวังตะกอน เพื่อจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ การเลือกตั้งกรรมการบริหารกลุ่มผู้ใช้น้ำ โดยเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้ใช้น้ำได้ใช้แนวทางการบริหารของตนเองเพื่อดำเนินกิจกรรมให้เกิดความต่อเนื่อง ทั้งนี้ ทางองค์การบริหารส่วนตำบลได้มอบหมายหัวหน้าช่างโยธา เป็นผู้ประสานกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งให้ข้อคิด ข้อเสนอแนะกับคณะกรรมการบริหารกลุ่มผู้ใช้น้ำ

2) การพัฒนากิจกรรม ปัจจุบันมีการทำกิจกรรมมาอย่างต่อเนื่อง เช่น การประชุมวางแผนการเสนอเรื่องไปยังหน่วยงานภาครัฐเพื่อทบทวนติดตามการดำเนินการก่อสร้างสถานีสูบน้ำเพื่อไม่ให้เกิดความล่าช้า การใช้รูปแบบกิจกรรมการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลจากกลุ่มผู้นำชาวบ้าน เพื่อบันทึกรายละเอียดผู้ใช้น้ำ จำนวนครัวเรือน จำนวนพื้นที่ไร่นา เพื่อเป็นข้อมูลยืนยันการใช้น้ำอย่างถูกต้อง

3) ศักยภาพบุคลากร กลุ่มผู้ใช้น้ำทำการคัดเลือกคณะทำงาน โดยยังคงเลือกบุคคลที่มีความเหมาะสมซึ่งเคยทำหน้าที่เป็นแกนนำในการเสนอเรื่องการจัดตั้งสถานีสูบน้ำพลังไฟฟ้า คือ นายประทุม อิมสมบัติ เป็นประธานกลุ่ม เนื่องจากมีความสามารถในการประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบลและหน่วยงานในระดับจังหวัดได้เป็นอย่างดี

3.2.2 ปัจจัย/เงื่อนไขภายนอก

1) บทบาทภาคีภายนอก จากสภาพแวดล้อมที่เข้ามากระทบด้วยสาเหตุของการเกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำใช้ในการทำนา ถึงแม้ว่าจะมีแม่น้ำสายหลัก คือ แม่น้ำน่านอยู่ใกล้ในพื้นที่ตำบลเกษไชโย แต่ไม่มีระบบการจัดการน้ำที่สามารถดึงน้ำมาใช้ได้ทั่วถึง จึงทำให้เกิดภาคี/หน่วยงานสนับสนุน เช่น กรมชลประทานจังหวัดนครสวรรค์ และกรมชลประทานจังหวัดพิษณุโลกที่ช่วยในการสำรวจพื้นที่และออกแบบการก่อสร้างสถานีสูบน้ำ ให้คำปรึกษาด้านการรวมกลุ่มผู้ใช้น้ำ การจัดตั้งกฎกติกา ข้อบังคับให้อยู่ร่วมกันในการใช้น้ำ มหาวิทยาลัยราชภัฏ

นครสวรรค์ ได้เข้ามาจัดเวทีแลกเปลี่ยนและเสริมสร้างกระบวนการกลุ่มให้กับคณะกรรมการบริหารกลุ่มฯ และสมาชิกผู้ใช้น้ำ

...เมื่อมาถึงวันนี้ความก้าวหน้าด้านการจัดสร้างสถานีสูบน้ำในพื้นที่บ้านวังตะกอน หมู่ 9 คืบหน้าไปมากเพราะมีหน่วยงานภาคีต่างๆ ช่วยเรา หากทำโดยลำพังเราเปรียบเสมือนกลุ่มพลังน้อย แต่เมื่อมีส่วนอื่นช่วยสนับสนุนส่งเสริมทำให้เพิ่มแรงต้านได้มาก

(ประทุม อิมสมบัติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 5 กันยายน 2553)

2) นโยบายภาครัฐ นโยบายที่เกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพเกษตรกร เพื่อสร้างหลักประกันให้กับเกษตรกร โดยเฉพาะยุทธศาสตร์เกี่ยวกับศูนย์กลางข้าวของจังหวัดนครสวรรค์ การประกันราคาข้าวเปลือกและราคาข้าวเปลือกสูงขึ้น ส่งผลต่อการทำนาจากการที่รัฐบาลได้มอบให้องค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชย ขอรับการสนับสนุนงบประมาณก่อสร้างมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรไม่ให้ขาดแคลนน้ำในการทำนา มาถึงปี พ.ศ. 2552 จึงได้ใช้งบภายใต้แผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็งมาทำการก่อสร้างเป็นเงินกว่า 33.2 ล้านบาท ดำเนินการก่อสร้างในปี พ.ศ. 2553 จะแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2554

3.3 บทเรียนจากการถอดบทเรียนที่ประกอบด้วยกลไก ปัจจัย/เงื่อนไขที่เกิดจากกิจกรรมการพัฒนาท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชยร่วมมือกันแกนนำกลุ่มผู้ใช้น้ำ และสามารถดึงเอาขีดความสามารถของผู้นำ แกนนำ มาใช้ในการพัฒนาเป็นจุดสร้างกลุ่มผู้ใช้น้ำได้สำเร็จ ซึ่งไม่เพียงแต่เกิดบทเรียนจากในอดีตที่องค์การบริหารส่วนตำบลมีงบประมาณน้อยการจัดสร้างสถานีสูบน้ำโดยลำพังเป็นไปได้ยาก แต่ด้วยความพยายามระหว่างผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน และแกนนำกลุ่มผู้ใช้น้ำ ร่วมผลักดันให้เกิดโครงการจัดการน้ำฯ ดังกล่าว

ความคาดหวัง การจัดการน้ำเพื่อเกษตรกรนั้นเริ่มเกิดขึ้นในปี 2522-2523 ซึ่งกลุ่มแกนนำโดยนายประทุม อิมสมบัติ และนายสุเทพ ปั่นกันอินทร์ เป็นฝ่ายเสนอโครงการจัดการน้ำไปยังหน่วยงานต่างๆ ทั้งภายในจังหวัดและเสนอไปยังรัฐบาลทุกยุค ทุกสมัย เมื่อมีองค์การบริหารส่วนตำบลเกิดขึ้นในปี 2539 โครงการจัดการน้ำ

สิ่งที่เป็นไปตามที่คาดหวัง ผลจากการติดตามงานด้านการเสนอโครงการจัดการน้ำของกลุ่มแกนนำกลุ่มผู้ใช้น้ำตำบลเกยไชย อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ทำให้ การฝ่าฟันอุปสรรคผ่านพ้นไปด้วยดี คือ รัฐบาลสามารถพิจารณาอนุมัติงบไทยเข้มแข็งให้มี การจัดสร้างสถานีสูบน้ำในพื้นที่ หมู่ 9 บ้านวังตะกอนสำเร็จในปี 2551 เพราะเกิดจากความเข้มแข็งของทุกฝ่ายตั้งแต่

องค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชย ที่ทำหน้าที่ประสานงานให้กับประชาชน และกลุ่มผู้ใช้น้ำมีความเคลื่อนไหวต่อเนื่องเสนอเรื่องไปให้กับรัฐบาลทุกสมัย

สิ่งที่ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง เมื่อมีการอนุมัติงบประมาณด้านการจัดการน้ำมาแล้ว สิ่งที่ต้องทำ คือ การจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ ซึ่งในด้านตัวผู้นำหรือประธานกลุ่มนั้นเป็นไปตามที่ทุกคนให้ความเคารพในตัวท่าน คือ นายประทุม อิมสมบัติ แต่ในส่วนที่ทุกคนหรือทุกฝ่ายกังวล คือ ในด้านของกฎระเบียบข้อบังคับกลุ่มผู้ใช้น้ำนั้นไม่อาจเป็นไปตามที่ทุกคนคาดหวังได้เนื่องจากเป็นเรื่องใหม่ที่ยังไม่เคยเกิดขึ้น และกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ 9 บ้านวังตะกอนเพิ่งก่อตั้ง จำเป็นต้องรอดูผลจากการกระทำ การปฏิบัติของสมาชิกทุกคนซึ่งจะสามารถสรุปและพัฒนาปรับให้เกิดความเหมาะสมต่อไปในอนาคต

สิ่งที่ทำได้ดี สิ่งที่ทำดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลา 30 ปี คือ การยื่นขอเสนอให้มีการจัดตั้งสถานีสูบน้ำพลังไฟฟ้า และเป็นบทเรียนขององค์การบริหารส่วนตำบลกับกลุ่มผู้ใช้น้ำ คือ การนำเสนอโครงการใดๆ ก็ตามโดยเฉพาะการจัดการน้ำนั้นจะทำได้ดีมากน้อยเพียงใดนั้นและเป็นที่สนใจของรัฐบาลได้นั้นจำเป็นต้องจัดระบบของข้อมูลเอกสาร วาระการประชุม ผู้เสนอแนวร่วมด้วยเสมออย่างครบถ้วน

สิ่งที่ทำไม่ได้ดี โครงการจัดสร้างสถานีสูบน้ำในพื้นที่ หมู่ 9 บ้านวังตะกอน อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ เป็นโครงการที่มีระยะเวลาการยื่นเสนอนานจนเกินไปกว่าจะได้รับการอนุมัติงบประมาณถึง 30 ปี ดังนั้น โครงการที่เสนอนั้นหน่วยงานไม่ใช่เฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชย เท่านั้น แต่หลายๆ ฝ่ายควรให้ความร่วมมือและสนับสนุนโดยไม่หวังผลในการเมืองเท่านั้น ซึ่งจะทำให้โครงการจัดสร้างสถานีสูบน้ำดำเนินไปได้ด้วยดี

ดังนั้น บทเรียนจากกลไกการพัฒนาท้องถิ่นที่สำคัญในการจัดการน้ำนั้น ถึงแม้จะเริ่มต้นมาจากการต่อสู้ของแกนนำชุมชนเพียงไม่กี่คน แต่บทบาทสำคัญก็ยังคงอยู่ที่ผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นสิ่งที่ทำลายความสามารถขององค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชยมานานถึงระยะเวลา 30 ปี ผ่านผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล ทั้ง 3 ยุคสมัย ในที่สุดยุคปัจจุบันปี 2550 เป็นต้นมาประสบผลสำเร็จในการขออนุมัติงบประมาณจากรัฐเพื่อจัดสร้างสถานีสูบน้ำพลังไฟฟ้าได้สำเร็จ สิ่งหนึ่งนั้นมาจากการมีภาคี เครือข่ายที่ดีในการทำงาน เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชยนั้น สามารถประสานกับกลุ่มผู้ใช้น้ำ หน่วยงานในพื้นที่และนอกพื้นที่ให้เห็นความสำคัญในการจัดการน้ำ เนื่องด้วยพื้นที่ตำบลเกยไชยแม้อยู่ใกล้กับแม่น้ำน่านมีทรัพยากรน้ำสำคัญ แต่ในห้วงเวลาที่ผ่านมานี้ไม่สามารถนำน้ำมาใช้ในการทำนาหรือเรียกได้ว่า ไม่สามารถใช้วิธีการจัดการน้ำได้ แต่ด้วยแรงผลักดัน การประสานความร่วมมือ

ระหว่างกันขององค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มผู้ใช้น้ำในตำบลเกลยไทย หน่วยงาน นักวิชาการ สถาบันการศึกษา ยังผลให้พื้นที่ตำบลเกลยไทยในปัจจุบันมีโครงการจัดการน้ำอย่างเป็นรูปร่าง ที่สำคัญมีกลุ่มผู้ใช้น้ำที่กำลังเริ่มดำเนินการสร้างกฎ กติกา การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์เพื่อให้ทุกคนละเมิดสิทธิของกันและกันน้อยที่สุด

4. กลุ่มมัคคุเทศก์น้อย

แนวความคิดส่งเสริมให้นักเรียนในโรงเรียนกล้าแสดงออก รู้จักการทำงาน และตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นเป็นที่มาของการเกิดโครงการมัคคุเทศก์น้อย ซึ่งในปี พ.ศ. 2543 นายไพบุลย์ สิงห์โตทอง ได้เข้ามารับหน้าที่เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนวัดเกลยไทยเหนือ และในปี พ.ศ. 2544 ได้จัดทำโครงการเพื่อส่งเสริมให้เด็กนักเรียนทุกระดับชั้นได้เรียนรู้ในด้านแขนงวิชาต่างๆ เช่น ประเพณี วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ของชุมชนโดยเฉพาะความเป็นมาของวัดเกลยไทยเหนือที่มีเจดีย์เก่าแก่นับร้อยปี ประวัติต่างเกลยไทย และแม่น้ำยม แม่น้ำน่านที่ไหลมาบรรจบกัน เป็นต้น ซึ่งโดยลักษณะทางกายภาพโรงเรียนชุมชนวัด เกลยไทยเหนือมีอาณาเขตติดต่อกับทางวัดเกลยไทยเหนือ และคณะครู นักเรียนของโรงเรียนมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนและวัด ในขณะที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกลยไทยมีแนวทางในการพัฒนาวัดเกลยไทยเหนือ และวิถีชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้น ทางโรงเรียนชุมชนวัดเกลยไทยเหนือจึงได้จัดโครงการ/กิจกรรมเพื่อให้เด็กนักเรียนทุกระดับชั้น ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้เห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนเอาไว้ ดังนั้น โครงการฝึกอบรมเด็กนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นมัคคุเทศก์น้อย เพื่อเป็นไกด์แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวที่มีโอกาสเข้ามาเยี่ยมชมปูชนียสถาน พิพิธภัณฑ์ของวัดเกลยไทยเหนือ

...ความจริงแล้วโครงการมัคคุเทศก์น้อยเป็นแนวคิดของทางองค์การบริหารส่วนตำบลเกลยไทย และทางโรงเรียนชุมชนวัดเกลยไทยเหนือ และผมเองก็ได้วางรูปแบบเอาไว้เพื่อให้เด็กได้ฝึกทักษะการเรียนรู้ การพูด การประชาสัมพันธ์ การใช้ภาษา ด้านวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยววัดเกลยไทยเหนือสู่นักท่องเที่ยว

(ไพบุลย์ สิงห์โตทอง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 5 กันยายน 2553)

4.1 กลไกการพัฒนาท้องถิ่น

4.1.1 กลไกกลุ่ม/เครือข่าย

1) ผู้นำ นายไพบูลย์ สิงห์โตทอง ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนวัดเกษไชโยเหนือ ได้ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโยในการประสานนโยบายทางด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีและสิ่งแวดล้อม โดยส่งเสริมให้กลุ่มนักเรียนเป็นผู้สืบทอดและเล่าเรื่องราวสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของวัดเกษไชโยเหนือ

2) แกนนำ ปี 2544 มีนางทัศนาศ แสงแก้ว เป็นครูผู้ดูแลและฝึกสอนเด็กนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 โดยจะทำการคัดเลือกเด็กนักเรียนที่มีความสามารถ กล้าแสดงออก และมีจิตอาสาเข้ามาทำหน้าที่มัคคุเทศก์น้อย

...ในปีแรกโรงเรียนชุมชนวัดเกษไชโยเหนือมอบให้ครูทัศนาศ แสงแก้ว เป็นผู้ดูแลกลุ่มมัคคุเทศก์น้อย และมีนักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 เป็นมัคคุเทศก์น้อย โดยครูทำการฝึกอบรมด้านภาษาไทยและอังกฤษเพื่อใช้ในการอธิบายสถานที่สำคัญในวัดเกษไชโยเหนือให้แก่นักท่องเที่ยว

(ไพบูลย์ สิงห์โตทอง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 5 กันยายน 2553)

3) สมาชิก เด็กและเยาวชนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ได้ร่วมฝึกเป็นมัคคุเทศก์น้อย โดยอาศัยการเรียนรู้และทดลองจากคุณครูที่ฝึกในสถานที่จริงเมื่อมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมสถานที่สำคัญในพื้นที่วัดเกษไชโยเหนือ ซึ่งได้รับคำชมจากนักท่องเที่ยวถึงความสามารถด้านการแนะนำสถานที่ การใช้ภาษา และเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับตำบลเกษไชโย

4.1.2 กลไกกระบวนการ

1) การวางแผน มีการวางแผนเพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มเด็กนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ที่เป็นกลุ่มมัคคุเทศก์น้อยต้อนรับนักท่องเที่ยว แบ่งตามจุดสำคัญในบริเวณวัดเกษไชโยเพื่อถ่ายทอดการบริการให้ความรู้ ประกอบด้วย (1) จุดหลวงพ่อบึงอยู่ (2) จุดบรรจบแม่น้ำ (3) ต่างเกษไชโย (4) องค์บรมธาตุ (5) พิพิธภัณฑ (6) โบสถ์เก่า -ใหม่

2) การมีส่วนร่วม มีการวางแผนแบบมีส่วนร่วมระหว่างวัด โรงเรียน และประชาชน เช่น (1) เมื่อมีคณะนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวในพื้นที่วัดเกษไชโยเหนือ องค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโย ทำการแจ้งมายังโรงเรียนชุมชนวัดเกษไชโยเหนือเพื่อให้นักเรียนกลุ่มมัคคุเทศก์น้อยนำนักท่องเที่ยวมารวมกันที่ศาลาวัดเกษไชโยเหนือ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้คุ้นเคยกับวัดและพักผ่อนอิริยาบถ (2) การบรรยายหรือนำเสนอข้อมูลในเบื้องต้นเกี่ยวกับวัดเกษไชโยเหนือโดย

เจ้าอาวาสวัดเกษไชยเหนือ จากนั้นแบ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวออกเป็น 6 กลุ่ม เพื่ออำนวยความสะดวกบรรยายของกลุ่มมัคคุเทศก์น้อย โดยให้แต่ละกลุ่มมีมัคคุเทศก์เดินนำไปตามจุดที่ตนเองรับผิดชอบ (3) ให้ประชาชนนำสินค้าจากผลิตภัณฑ์ตาลโตนดมาเสนอแนะ/และจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ให้กับประชาชน/ผู้ประกอบการนักเรียน (ผลจากการจำหน่ายสินค้าตาลโตนดจะสะท้อนกลับมาถึงการร่วมบริจาคเงินทำบุญให้กับวัดเกษไชยเหนือและร่วมสนับสนุนโครงการมัคคุเทศก์น้อย)

...การที่วัด โรงเรียน ชุมชน ร่วมมือกัน เพื่อให้เด็กนักเรียน หรือ มัคคุเทศก์น้อยของเราเป็นสื่อกลางในการอธิบายประวัติความเป็นมา ความสำคัญของโบราณสถานพิพิธภัณฑิ์ วัดเกษไชยเหนือถือว่าเป็นสิ่งที่ดี

(พระครูนิทานธรรมประนาท, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2553)

4.1.3 กลไกการบริหารจัดการ

1) การส่งเสริม ปัจจุบันมีการส่งเสริมให้เกิดการฝึกประสบการณ์ด้านการเรียนรู้แก่เด็กนักเรียนและกลุ่มมัคคุเทศก์น้อย เช่น (1) ทุกวันที่ 29 เดือนกรกฎาคม ซึ่งเป็นวันภาษาไทยมีการจัดกิจกรรมจัดนิทรรศการ เรื่องเล่าเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน โดยให้เรื่องเล่าจากกลุ่มมัคคุเทศก์น้อยเป็นสื่อออกเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม และการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้อง และถูกกาลเทศะ (2) การจัดกิจกรรมในชั้นเรียนโดยให้กลุ่มมัคคุเทศก์น้อยฝึกทักษะการพูด การบรรยาย การเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรมชุมชนในช่วงของชั่วโมงเรียน เช่น ชั่วโมงภาษาไทย ประวัติศาสตร์ หรือภูมิศาสตร์ เป็นต้น (3) ทางวัดมีการแนะนำความรู้ให้กับกลุ่มมัคคุเทศก์โดยเจ้าอาวาสวัดทำการอบรมวินัย การปฏิบัติตนให้เหมาะสมขณะอยู่ในสถานที่วัด การพูดคุยกับประชาชนโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวที่เหมาะสม (4) ประชาชนให้คำแนะนำ เช่น ผู้ใหญ่อำนวยความสะดวก เสริมความรู้ในด้านท้องถิ่น ความเป็นมาของชุมชน วัดเกษไชยเหนือ เป็นต้น (5) การเรียนรู้กิจกรรมในชุมชนเกี่ยวกับตาลโตนด เช่น การทำตาลภายในพื้นที่ หมู่ 5 เช่น การทำน้ำตาลสด การเชื่อมตาล การเจาะตาล ซึ่งทำให้เด็กนักเรียนกลุ่มมัคคุเทศก์น้อยมีความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาของตำบลเกษไชย และสามารถทำกิจกรรมฝึกการทำตาลโตนดได้เพื่อซึมซับประสบการณ์และสามารถบอกเล่าเรื่องราวแก่นักท่องเที่ยวได้มากขึ้น

2) การสนับสนุน ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชย ในด้านงบประมาณสำหรับใช้ในการจัดซื้ออุปกรณ์ชุดไมโครโฟนสำหรับการบรรยายสถานที่ท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวรับฟัง และชุดสำหรับกลุ่มมัคคุเทศก์น้อยนอกจากนั้นยังได้รับการสนับสนุนจากวัดเกษไชยเหนือด้านประวัติความเป็นมาของสถานที่สำคัญ

3) การพัฒนา ในระยะเริ่มต้นนั้นเกี่ยวกับโครงการมัคคุเทศก์น้อยนั้น มีครูผู้รับผิดชอบสำคัญ 1 ท่าน คือ ครูทัศนาศงแก้ว เป็นผู้ดูแลและฝึกสอนเด็กนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 โดยจะทำการคัดเลือกเด็กนักเรียนที่มีความสามารถ กล้าแสดงออก และมีจิตอาสาเข้ามาทำหน้าที่มัคคุเทศก์น้อย ต่อมาในปี 2550 เมื่อครูทัศนาศงแก้วไม่สามารถทำหน้าที่ในการควบคุมและดูแลเด็กนักเรียนได้อีกต่อไป จึงเริ่มมีการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานของกลุ่มมัคคุเทศก์น้อยครั้งใหญ่ โดยจะมีการปรับเปลี่ยนการใช้เด็กนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 มาเป็นนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เนื่องจากเด็กในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ขาดผู้ควบคุมดูแลจึงทำให้ไม่สามารถเรียนรู้และปฏิบัติงานอย่างเป็นรูปธรรมต่อไปได้ และเด็กนักเรียนในระดับมัศึกษานั้นมีการฝึกอบรมได้สะดวก รวดเร็วและง่ายกว่า อีกทั้งยังสามารถใช้เด็กนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษารุ่นพี่บอกเล่าประสบการณ์สู่รุ่นน้องและสามารถรับผิดชอบหน้าที่ได้ดี

...ปัจจุบันมีการส่งเสริม และสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณ การอบรมเพื่อร่วมกิจกรรมการพัฒนาทักษะ ความรู้ให้กับกลุ่มมัคคุเทศก์น้อย โดยใช้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นสถานที่อบรม และให้โรงเรียนไปพัฒนากิจกรรมและทราบว่าโรงเรียนชุมชนวัดเกษไชโยเหนือเองได้ปรับเปลี่ยนมัคคุเทศก์น้อยจากระดับประถมเป็นระดับมัธยม

(ชัยยันต์ กองอรรถ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 5 กันยายน 2553)

4.2 ปัจจัย/เงื่อนไขในการพัฒนาท้องถิ่น

4.2.1 ปัจจัย/เงื่อนไขภายใน

1) การบริหารองค์กร องค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโย โดย นายณรงค์ พระโพธิ์ เห็นความสำคัญในกิจกรรมกลุ่มมัคคุเทศก์น้อยที่ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ ปี 2544 และยังคงดำเนินการต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน และเห็นว่ากลุ่มมัคคุเทศก์น้อยสามารถเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนได้ จึงผูกโยงกลุ่มมัคคุเทศก์น้อยในเรื่องการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่วัดเกษไชโยเหนือ และส่วนหนึ่งให้กลุ่มมัคคุเทศก์น้อยแนะนำนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับศาลโตนด โดยมีผู้ประกอบการ ร้านค้าชุมชนสามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์ศาลโตนดแก่นักท่องเที่ยวได้

2) การพัฒนากิจกรรม องค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโยร่วมกับโรงเรียนชุมชนวัดเกษไชโยเหนือมีการพัฒนากิจกรรมกลุ่มมัคคุเทศก์น้อยด้วยการเข้ารับการอบรม และร่วมกิจกรรมเรียนรู้การทำศาลโตนดในพื้นที่ หมู่ 5 ที่มีการประกอบอาชีพศาลโตนดมากโดยกิจกรรมสามารถสื่อให้เด็กนักเรียนกลุ่มมัคคุเทศก์น้อยศึกษาอาชีพศาลโตนด ตั้งแต่การขึ้นศาล

การทำน้ำตาสด การทำจาวตาสเชื่อม น้ำตาสปึก การเจาะตาด เป็นต้น ทั้งนี้ให้เด็กนักเรียนได้ลงมือปฏิบัติและเกิดการร่วมทำกิจกรรมสามารถซึมซับประสบการณ์และนำไปบอกเล่าแก่นักท่องเที่ยวได้ดีขึ้น

3) ศักยภาพบุคลากร บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชยทั้งผู้บริหาร ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน คอยเป็นแกนกลางในการประสานงานกลุ่มมัคคุเทศก์น้อยโดยมีวัดเกยไชยเหนือให้ใช้สถานที่บริเวณวัดเกยไชยเหนือเป็นแหล่งเรียนรู้แห่งหนึ่งในการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อันยาวนานนับร้อยปีขององค์พระบรมธาตุเจดีย์และวัดเกยไชยเหนือ ชุมชน ผู้ปกครองเด็กนักเรียน และประชาชนในพื้นที่ให้เด็กนักเรียนมีความก้าวหน้าทั้งทางด้านทักษะการพูด การสื่อสาร การเข้าสังคมในระดับต่างวัย เป็นการปรับพฤติกรรมให้เกิด การเรียนรู้ในด้านประวัติศาสตร์ชุมชนร่วมกัน และโรงเรียนมีการจัดทำระบบข้อมูลเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม เช่น เอกสารเผยแพร่นักท่องเที่ยว แผนที่ โบปลิ้ว ป้ายเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับจุดสำคัญในการท่องเที่ยว

...ถ้าถามว่าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดทำงานลำบากเกี่ยวกับกลุ่มมัคคุเทศก์น้อยคงยากที่จะสำเร็จ แต่เมื่อมาดูองค์ประกอบนั้นคงมาจากกรณีที่ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเห็นความสำคัญ การที่มีบุคลากรช่วยเสริมจึงประสบผลสำเร็จ

(พระครูนิทานธรรมประนาท, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2553)

4.2.2 ปัจจัย/เงื่อนไขภายนอก

1) บทบาทภาคีภายนอก ปี 2551 มีสถาบันอาศรมศิลป์ ส่งเสริม การฝึกประสบการณ์ด้านทักษะการพูด การนำเสนอ แนวคิด ปฏิบัติให้กับกลุ่มมัคคุเทศก์น้อย ซึ่งมีผลทำให้กลุ่มมัคคุเทศก์น้อยของโรงเรียนชุมชนวัดเกยไชยเหนือเกิดการเรียนรู้ด้านการฝึกทักษะการพูดมากขึ้น ซึ่งในอดีตจะมีการฝึกทักษะด้านต่างๆ โดยเฉพาะให้กับเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 เท่านั้น ต่อมาจึงยกเลิกในระดับประถมศึกษา และขยับขึ้นมาเป็นระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ปี 2553 มีองค์การบริหารส่วนจังหวัด ทำการฝึกอบรม ด้านกิริยามารยาทในการพูด พร้อมด้วย องค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชย คณะครูจากโรงเรียนท่าซุด และกรมป่าไม้จังหวัดนครสวรรค์ โดยใช้สถานที่ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลเกยไชย อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ เป็นสถานที่ฝึกอบรม โดยมีเนื้อหาหรือแนวทางในการฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อย ประกอบด้วย - ไม่พูดในเรื่องส่วนตัวโดยเน้นเฉพาะในด้านเกี่ยวกับเรื่องของตนเองที่รับผิดชอบทางประวัติ วัฒนธรรม

ประเพณี - การดูแลรักษาความปลอดภัย ซึ่งสถานที่ท่องเที่ยวบริเวณวัดเกษไชโยเหนือมีแม่น้ำและแพ จึงให้มัคคุเทศก์แนะนำวิธีการป้องกันตนเองให้กับนักท่องเที่ยว - ให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพของมัคคุเทศก์ โดยไม่ก้าวทาบบทบาทหน้าที่ของผู้อื่น ซึ่งมัคคุเทศก์แต่ละจุดจะมีความรู้ ความสามารถเฉพาะในจุดที่รับผิดชอบจึงให้มัคคุเทศก์แต่ละจุดให้รู้บทบาทของตนเองโดยไม่ก้าวทาบแสดงความสามารถให้นักท่องเที่ยวเห็นว่าตนเองรู้ไปทุกจุด (แต่ต้องมีการเรียนรู้แก้ไขปัญหาหรือรู้ความเป็นมา ประวัติต่างๆ ทั้ง 6 จุดสำคัญบ้าง เพียงแต่ไม่ละเมิดหน้าที่ของเพื่อนมัคคุเทศก์ด้วยกัน)

2) นโยบายภาครัฐ องค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโยสนองนโยบายภาครัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เน้นการท่องเที่ยวในชุมชน สร้างรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่

...หน่วยงานภายนอกนับเป็นส่วนที่สำคัญไม่แพ้ องค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโย เพราะเขาให้ความสำคัญกับเด็กและเยาวชนนักเรียนที่จะช่วยส่งเสริมประวัติความเป็นมาของชุมชน การพูดให้กลุ่มนักท่องเที่ยวรับทราบเกี่ยวกับสถานที่สำคัญของวัดเกษไชโยเหนือที่มีความสำคัญมาแต่อดีตในสมัย รัชกาลที่ 5

(ชัยยันต์ กองอรุณ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 5 กันยายน 2553)

4.3 บทเรียนจากการถอดบทเรียนที่ประกอบด้วยกลไก ปัจจัย/เงื่อนไขที่เกิดจากกิจกรรมการพัฒนาท้องถิ่น

ความคาดหวัง การฝึกให้นักเรียนกลุ่มมัคคุเทศก์น้อยเป็นการเกิดขึ้นมาจากความคาดหวังของโรงเรียนชุมชนวัดเกษไชโยเหนือและ องค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโย ในด้านการนำโครงการมัคคุเทศก์น้อยโดยมาจากตัวนักเรียนในโรงเรียนชุมชนวัดเกษไชโยเหนือทุกระดับชั้น มีโอกาสถ่ายทอดความรู้โดยเฉพาะเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรมที่เป็นวิถีชุมชนเน้นสถานที่สำคัญในพื้นที่วัดเกษไชโยเหนือถ่ายทอดสู่กลุ่มนักท่องเที่ยว

สิ่งที่เป็นไปตามที่คาดหวัง ในการจัดตั้งกลุ่มมัคคุเทศก์น้อยในรุ่นแรกนั้นใช้ นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 เป็นผู้เผยแพร่ความรู้แก่นักท่องเที่ยว โดยสอนให้นักเรียนใช้ทักษะการพูด การเล่าเรื่อง และเน้นให้ใช้ภาษาไทยอย่างชัดเจน รวมถึงมีการใช้ภาษาอังกฤษร่วมด้วย ซึ่งเป็นไปตามเป้าหมายที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโยพร้อมทั้งโรงเรียนชุมชนวัดเกษไชโยเหนือคาดหวัง คือ สามารถสร้างความประทับใจแก่กลุ่มนักท่องเที่ยวและผลทำให้ผู้ประกอบการให้การสนับสนุนโครงการมัคคุเทศก์น้อย

สิ่งที่ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง ในช่วงปี 2549 โครงการของกลุ่มมัคคุเทศก์น้อยเกิดการชะลอตัว เนื่องจากครูผู้รับผิดชอบ คือ ครูทัศนากิดป่วยขึ้นมาและไม่สามารถรับบทบาทในการควบคุม ดูแล และสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ ทำให้ขาดผู้ฝึกฝนและถ่ายทอดองค์ความรู้ในด้านมัคคุเทศก์ให้แก่เด็กนักเรียน

สิ่งที่ทำได้ดี จากการขาดครูผู้รับผิดชอบในการดูแลกลุ่มมัคคุเทศก์น้อยในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ทางโรงเรียนชุมชนวัดเกษไชโยเห็นร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโยจึงเกิดแนวคิดในการปรับเปลี่ยนรูปแบบจากการใช้เด็กมัคคุเทศก์น้อยในระดับชั้นประถมศึกษามาเป็นระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 แทนเนื่องจากเป็นรุ่นที่สามารถที่จะรับประสบการณ์ตรงและจดจำได้ดี โดยสามารถถ่ายทอดสู่รุ่นน้องได้ ซึ่งจากการเริ่มมาใช้เด็กนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโครงการมัคคุเทศก์น้อยสามารถดำเนินไปด้วยดี และมีการเปลี่ยนกิจกรรมให้ดีกว่าเดิมคือ มีการแบ่งชุดมัคคุเทศก์น้อยออกเป็น 6 ชุด ตามฐานต่างๆ พร้อมทั้งมีการแสดงรำยาเพื่อถวายองค์พระบรมธาตุเจดีย์ด้วย

สิ่งที่ทำได้ไม่ดี องค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโย ถึงแม้จะมีการผลักดันให้เกิดกลุ่มมัคคุเทศก์น้อยพร้อมทั้งหนุนเสริมกิจกรรมกลุ่มมัคคุเทศก์น้อยมาโดยตลอดเริ่มตั้งแต่ปี 2547 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาบุคลากรสำคัญตั้งแต่ยังอยู่ในระดับเล็ก แต่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโย ยังไม่สามารถขยายกลุ่มมัคคุเทศก์น้อยไปสู่เรื่องราวด้านอื่นๆ ของชุมชนได้มากนัก เช่น การเล่าเรื่องราวของชุมชน ตำบล โรงเรียน หรือนำเสนอสถานที่ท่องเที่ยวด้านศาลาโตนด เพื่อนำมาโยงเข้ากับวัดเกษไชโยเหนือได้ ซึ่งจะสามารถทำได้ดีในระดับใดนั้นจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากทุกฝ่ายและที่สำคัญต้องสนับสนุนให้ทางโรงเรียนชุมชนวัดเกษไชโยเหนือบรรจุให้เป็นหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อปรับให้สอดคล้องกับพื้นที่โดยยึดรูปแบบของประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนเป็นหลัก เนื่องจากการมีวัฒนธรรมของชุมชนประเพณีสำคัญที่สามารถสื่อถึงความเป็นตัวตนของชุมชน ทั้งจากการทำศาลาที่มีมานาน การมีวัดและประเพณีสำคัญด้านการสมโภชพระบรมธาตุเจดีย์วัดเกษไชโยเหนือส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ในกลุ่มนักเรียนโรงเรียนชุมชนวัดเกษไชโยเหนือ ซึ่งจะสามารถปรับเป็นหลักสูตรท้องถิ่นให้เด็กนักเรียนได้เรียนรู้ต่อไป และสามารถให้ชุมชนเป็นผู้ร่วมเรียนรู้และถ่ายทอดความสำคัญด้านประเพณีวัฒนธรรมร่วมกันได้ในอนาคต

ดังนั้น บทเรียนจากกลไกการพัฒนาท้องถิ่นที่สำคัญในการจัดการจัดตั้งกลุ่มมัคคุเทศก์น้อยนั้นอยู่ที่ตัวผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบล และที่สำคัญสมาชิกในชุมชนหรือตัวประชาชนเป็นสำคัญ เนื่องด้วยมีหลายฝ่ายประสานงานกันจนสามารถกล่าวได้ว่ามีทั้งวัด โรงเรียน และชุมชนประสานกันอย่างลงตัวในการสร้างกลุ่มมัคคุเทศก์

น้อยเพื่อเป็นกลไกการประสานให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมสถานที่สำคัญในพื้นที่วัดเกษไชโยเหนือ และสิ่งที่สามารถกันจนเป็นเครือข่ายความช่วยเหลือโครงการมัคคุเทศก์น้อยนั้นมาจากจุดเริ่มต้นหรือความคิดที่ต้องการให้เด็กนักเรียนมีความสามารถที่จะถ่ายทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของชุมชน โดยเฉพาะการประสานกันระหว่างวัดกับโรงเรียนที่มีบทบาทสำคัญต่อกลุ่มมัคคุเทศก์น้อยให้สามารถเกิดการเรียนรู้และนำประสบการณ์ความรู้ที่สั่งสมและถูกถ่ายทอดมาจากภาคีเครือข่ายผ่านการ อบรม สัมมนา การศึกษาดูงาน จนสามารถขัดเกลาให้เด็กนักเรียนเป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ได้ดี ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโยมีส่วนสำคัญผลักดันให้เกิดการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ สร้างประสบการณ์แก่เด็กนักเรียนและประชาชนในพื้นที่รวมถึงผู้สนใจโดยทั่วไป

ซึ่งจากการที่ได้กล่าวถึงกลไกการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชโย เจ็อนไขและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่น และถอดบทเรียนขององค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาท้องถิ่นของตำบลเกษไชโย สามารถสรุปตามตาราง 18-21 ดังนี้

ตาราง 18 สรุปปฏิทินการพัฒนาท้องถิ่น ปัจจัยเงื่อนไข และบทเรียนด้านกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนา

องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะไทย อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์	ปัจจัยเงื่อนไข	บทเรียน
การพัฒนาท้องถิ่น	กลไก	
<p>1. กลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนา</p> <p>ในปี 2547 การจัดทำแผนแม่บทชุมชนทำให้ชาวบ้านตระหนักปัญหาและหันมา รวมกลุ่มโดยการจัดทำปุ๋ยชีวภาพและสารชีวภาพ เพื่อลดต้นทุนการผลิตใช้ร่วมกันโดยมี นายสุเทพ แหยมพลับ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 และนายमानพ เกตุศรีเนียม เป็นแกนนำกลุ่มพัฒนาการเรียนรู้ให้กับเกษตรกรในตำบล โดยเฉพาะ การปรับเปลี่ยนวิธีการทำนา ของเกษตรกรในพื้นที่อันเป็นที่มาของกระบวนการเรียนรู้โรงเรียนชาวนาดำเนินการโดย</p>	<p>1. ปัจจัยภายใน</p> <p>- การบริหารองค์กร องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะไทย ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เน้นการส่งเสริมด้านการเกษตร/การจัดตั้งกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนา โดยมีนายชัยวัฒน์ กองอรรถ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนคอยประสานงานกับกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนา</p> <p>- การพัฒนากิจกรรม มีการพัฒนาต่อยอดความรู้และพัฒนากิจกรรมให้กับกลุ่มต่างๆ ที่สนใจในตำบล อาทิ กลุ่มปุ๋ยหมักหมู่ที่ 3 กลุ่มปุ๋ยหมักหมู่ที่ 5 และกลุ่มเยาวชนโรงเรียนชาวนาเครือข่ายเหนือ และช่วยในการจัดระบบข้อมูลชุดความรู้ต่างๆ ที่เกิดจากกลุ่ม เช่น ด้านการผลิตปุ๋ย ด้านการคัดพันธุ์ข้าว ด้านการทำสารไล่แมลง</p>	<p>กลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนาเกิดขึ้นมาเกิดจากผลสะท้อนปัญหาของการจัดทำแผนแม่บทชุมชน โดยมีผู้นำ แกนนำให้ความสำคัญและสนับสนุนการแก้ไขปัญหาทำนาจากภาวะต้นทุนทำนาสูง กลุ่มโรงเรียนชาวนามีการวางแผนร่วมกันโดยอาศัยผู้นำชุมชน ร่วมกับสมาชิกกลุ่มวางแผนเพื่อสะท้อนปัญหาการทำนาแบบใหม่ เพื่อปฏิบัติกิจกรรมโดยใช้สารเคมี</p>

การพัฒนากองถิ่น	กลไก	ปัจจัยเงื่อนไข	บทเรียน
<p>องค์การบริหารส่วนตำบลไทย อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์</p> <p>- สมาชิก กลุ่มเรียนรู้โรงเรียนขนาดบ้านเกย - ศักยภาพของบุคลากร มีการศึกษาดูงาน ใฝ่ใฝ่ได้ในระยะเริ่มต้นจัดตั้งกลุ่มในปี พ.ศ.2547 การอบรมภาวะผู้นำ การฝึกปฏิบัติในหลักสูตร สมาชิกยังขาดความเชื่อมั่น เนื่องจากกระแส การทำนา โดยเฉพาะนายสุเทพ เทษมพลับ สังคมเกี่ยวข้องกับวิถีการทำนาในรูปแบบเดิมและวิถี ประชานกลุ่มฯ ที่มีบทบาทในการดำเนินภารกิจใหม่ ซึ่งรูปแบบเดิมคือการใช้ปุ๋ยเคมี และรูปแบบ ของกลุ่มเรียนรู้ฯ การกระตุ้นสมาชิกให้เกิดพลังใหม่คือลดใช้ปุ๋ยเคมี ในการทำงานรูปแบบกลุ่มและนายมานพ เกตุศรีนิยม รองประธานกลุ่มฯ เป็นผู้มีความรู้</p> <p>2. กระบวนการพัฒนา</p> <p>- การวางแผน มีการดำเนินงาน ดังนี้ 1) การ การคิดผลิตภัณฑ์ข้าว ประชุมร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชน 2) การจัดเก็บ 2. ปัจจัยภายนอก</p> <p>ข้อมูลโดยลงพื้นที่ร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชนและ - บทบาทภาคีภายนอก มีนักวิชาการและ นักศึกษา 3) การวิเคราะห์ข้อมูลในระดับหมู่บ้าน สถาบันต่างๆ เช่น มูลนิธิสืบถัดสิน, โดยผู้นำชุมชน 4) ดำเนินการสรุปข้อมูลหมู่บ้าน นครสวรรค์ฟอรัม, เครือข่ายโรงเรียนชานา พร้อมกันจัดเวทีสะท้อนปัญหา 5) จัดทำแนวทางการ จังหวัดนครสวรรค์ องค์การบริหารส่วนจังหวัด นครสวรรค์และมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ การแก้ปัญหาใช้การจัดการศึกษาผู้เป็นเครื่องมี ออกแบบการเรียนรู้ในการพัฒนากลุ่ม และ 6) การถักทอเครือข่าย (Networking) ทั้งนี้ กระบวนการเรียนรู้ แปลงทดลอง มีการระดมความคิด การรวมกลุ่ม การพัฒนา</p>	<p>การมีส่วนร่วมของสมาชิกของสมาชิกกลุ่ม อาศัยองค์ความรู้เดิมกับองค์ ความรู้ใหม่ โดยอาศัยสมาชิกกลุ่ม ที่มีความรู้ด้านการทำปุ๋ยชีวภาพ การคัดแยกเมล็ดพันธุ์ ร่วมเป็นพี่เลี้ยงให้กับสมาชิกกลุ่มใหม่</p>		

ตาราง 18 (ต่อ)

การพัฒนาท้องถิ่น	กลไก	ปัจจัยเงื่อนไข	บทเรียน
<p>กลุ่มบนฐานศักยภาพของกลุ่มที่เป็นทุนเดิมโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิกกลุ่มเกิดเรียนรู้และพัฒนาตนเองสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีในการประกอบอาชีพทำนา</p> <p>- การมีส่วนร่วม กลุ่มที่ได้มีนักกล่าวถึงร่วมกันพัฒนา ดำเนินงานที่สอดคล้องกับความต้องการและของสมาชิกกลุ่ม โดยอาศัยความสามารถและความถนัดในแต่ละด้านที่แตกต่างกันของผู้นำและสมาชิกกลุ่มเรียนรู้เรื่องเรียนชานาที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มตลอดระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา</p>	<p>การคัดเลือกผู้เข้าเมล็ดอก</p> <p>- นโยบายภาครัฐ การเกิดขึ้นของกลุ่มเรียนรู้เรื่องเรียนชานามีแนวนโยบายภาครัฐในการส่งเสริมอาชีพเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 9 โดยเน้นการรวมกลุ่ม/การพึ่งตนเองในพื้นที่ตำบลไทย เพื่อพัฒนาและส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มสามารถใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมี</p>	<p>นอกจากนี้ยังใช้หลักการมีส่วนร่วม การบริหารจัดการที่มีภาคีเครือข่ายให้การสนับสนุนความรู้ด้านวิชาการ ด้านทักษะ ประสบการณ์ และการสนับสนุน ปัจจุบันกลุ่มเรียนรู้เรื่องเรียนชานามีการขยายขอบเขตกิจกรรมเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนเพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลที่สนใจได้เข้ามาศึกษา และร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการทำงานงบประมาณ</p>	
<p>3. การบริหารจัดการ</p>	<p>- การส่งเสริม เครือข่ายโรงเรียนชานา</p>		
<p>จังหวัดนครสวรรค์ ให้ความรู้เกี่ยวกับการคิดเมล็ดพันธุ์ข้าว การเพาะพันธุ์ การจัดตั้งกองทุน และวิธีต่างๆ ในการทำนา/ติดตามผลของ</p>			

องค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชย อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์	
การพัฒนาท้องถิ่น	ปัจจัยเงื่อนไข
<p>กลไก</p> <p>ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนชาวนาให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น</p> <p>- การสนับสนุน องค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชย สนับสนุนช่วยเหลือในเรื่องวัสดุ อุปกรณ์ ตัวอาคาร/ด้านงานพัฒนาชุมชนอำเภอชุมแสง ให้คำแนะนำเป็นที่ปรึกษาในการทำงานรูปแบบ กลุ่ม/มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ สนับสนุน ข้อมูลเชิงวิชาการ/องค์การบริหารส่วนจังหวัด นครสวรรค์ สนับสนุนงบประมาณกิจกรรม</p> <p>- การพัฒนา กลุ่มนครสวรรค์ที่พร้อม และ คณะทำงานเครือข่ายโรงเรียนชาวนาจังหวัด นครสวรรค์ประสานงานให้เกิดแผนการพัฒนา กลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนาเชื่อมโยงภาคีร่วม สนับสนุนให้ความรู้แก่กลุ่มชาวนาเพื่อการทำงานมีประสิทธิภาพ</p>	<p>บทเรียน</p> <p>สมาชิกกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนา สามารถพัฒนาความรู้ปรับใช้ด้าน การทำนา การคิดแยกเมล็ดพันธุ์ ข้าว เรียนรู้แมลงในแปลงนา จัดทำ แปลงสาธิตโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ที่สภาพในแปลงนา และจำหน่าย ให้กับสมาชิก ประชาชนทั่วไป พร้อมทั้งมีเงินกองทุนปุ๋ยสำหรับ สำรองการลดปุ๋ยเพื่อแจกจ่ายแก่ สมาชิก</p>

ตาราง 19 สรุปกลยุทธ์การพัฒนาท้องถิ่น ปัจจัยเงื่อนไข และบทเรียนด้านเทศกาลกินตาล

องค์การบริหารส่วนตำบลไทย อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์	
การพัฒนาท้องถิ่น	ปัจจัยเงื่อนไข
การพัฒนาท้องถิ่น	บทเรียน
<p>2. เทศกาลกินตาล</p> <p>เกิดจากแนวคิดของหลายฝ่ายประกอบด้วยการบริหารส่วนตำบลไทย/พัฒนาชุมชนอำเภอชุมแสง/โรงเรียนชุมชนวัดไทยเหนือเพื่อส่งเสริมการจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ตลาดโตนในพื้นที่ตำบลไทย และผลงานเทศกาลกินตาลกับงานสมโภชองค์พระบรมธาตุเจดีย์วัดไทยเหนือเข้าด้วยกัน</p>	<p>ผู้นำ เกษนพั้ง 17 หมู่บ้าน มีส่วนช่วยในการออกแบบแนวคิดการจัดงานเทศกาล</p> <p>มีประชาชน สมาชิกกลุ่มผลิตภัณฑ์โตนในพื้นที่ตำบลไทยให้ความร่วมมือในการระดมสมอง การวางแผน การจัดกิจกรรมกินตาล</p>
<p>1. กลุ่ม/เครือข่าย</p> <p>- ผู้นำ นายเกษม ปานอุดมลักษณ์ (อดีตกำนันและประธานกรรมการบริหาร องค์การบริหารส่วนตำบลไทย) ออกแบบงานร่วมกับภาคีเครือข่ายระดับตำบลและอำเภอ นอกจากนี้มีนายณรงค์ พระโพธิ์ นายกองดีการบริหารส่วนตำบลไทยคนปัจจุบัน ปัจจุบัน นายชัย ยนต์ กองอรรถ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลไทย ผู้มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนงานเทศกาลกินตาล</p> <p>- เกษนพั้ง 17 หมู่บ้านและผู้ใหญ่บ้านทั้ง 17 ส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนทุกหมู่บ้าน มีส่วนร่วมในการจัดงานเทศกาลกินตาล เนื่องจากเป็นกิจกรรมสำคัญของพื้นที่ตำบลไทย โดยประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบลในภา</p>	<p>ปัจจัยเงื่อนไข</p> <p>1. ปัจจัยภายใน</p> <p>- การบริหารองค์กร องค์การบริหารส่วนตำบลไทยมีผู้บริหารที่วิสัยทัศน์โดยเฉพาะในปัจจุบันที่มีนายณรงค์ พระโพธิ์ เป็นผู้ที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างหลักการบริหาร กับหลักการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน โดยอาศัยปัจจัยด้านทุนทางสังคมที่มีแหล่งตลาดโตนเป็นแรงจูงใจให้คนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน</p> <p>- การพัฒนากิจกรรม การออกแบบแนวคิดในการทำกิจกรรมใหม่ เช่น การจัดกิจกรรมระบำตาลที่มีเรียงชุมชนวัดไทยเหนือเข้าร่วมการจัดการแข่งขันกินตาล เจ้าของตาลที่มีคนในพื้นที่ตำบลไทย และตำบลท่าไม้ อำเภอชุมแสงร่วมด้วย</p>

การพัฒนาท้องถิ่น	กลไก	ปัจจัยเงื่อนไข	บทเรียน
<p>ดำเนินการจัดรูปแบบงานให้เกิดความเหมาะสม</p> <ul style="list-style-type: none"> - สมาชิก ประชาชน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มี <p>การทำตลาดโดนดักกันมากที่สุด 4, 6, 7, 9, และ</p> <p>หมู่ที่ 13 จะให้ความร่วมมือในด้านการจัดร้าน</p> <p>การตกแต่งสถานที่ การนำสินค้าออกมา</p> <p>เทศกาลกินตลาดทุกๆ ปี</p> <p>2. กระบวนการพัฒนา</p> <ul style="list-style-type: none"> - การวางแผน จุดงานเทศกาลในช่วงขึ้น <p>14-15 ค่าเดือน 5 เพราะมีผลผลิตตลาดโตนมมาก</p> <p>เป็น โดยมีการชักชวนความเข้าใจของ</p> <p>คณะทำงานในชุดต่างๆ เช่น คณะทำงานวัดเกษ</p> <p>ไชยเหนือ/ คณะทำงานขององค์การบริหารส่วน</p> <p>ตำบลและคณะทำงานของโรงเรียนชุมชนวัดเกษ</p> <p>ไชยเหนือ</p> <ul style="list-style-type: none"> - การมีส่วนร่วม นอกจาก องค์การบริหาร <p>ส่วนตำบลเกษไชยเหนือ เกษไชยเหนือ</p>	<p>- ศักยภาพของบุคลากร มีผู้นำท้องถิ่น</p> <p>ผู้นำชุมชนสมาชิก แกนนำชุมชน คณะครู</p> <p>โรงเรียนชุมชนวัดเกษไชยเหนือ และ</p> <p>คณะกรรมการวัดเกษไชยเหนือร่วมเป็น</p> <p>คณะทำงาน โดยคำนึงถึงความรู้ ความสามารถ</p> <p>ที่สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ อาทิ ฝ่าย</p> <p>ประสานงานประชาสัมพันธ์งานเทศกาลกินตลาด</p> <p>ฝ่ายอาคารสถานที่</p> <p>2. ปัจจัยภายนอก นายกมลมาคม</p> <ul style="list-style-type: none"> - บทบาทภาคภายนอก นายกมลมาคม <p>หนังสือพิมพ์และสื่อมวลชนจังหวัดนครสวรรค์</p> <p>ชมรมองค์การบริหารส่วนตำบลเกษไชยเหนือ</p> <p>ช่วยสนับสนุนการประชาสัมพันธ์งาน</p> <ul style="list-style-type: none"> - นโยบายภาครัฐ การส่งเสริมผลิตภัณฑ์ <p>ชุมชน การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม</p> <p>และการส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพโดยเฉพาะ</p>	<p>การใช้ความสัมพันธ์ระหว่างวิ</p> <p>ชุมชน โรงเรียน องค์การบริหาร</p> <p>ส่วนตำบล สำนักงานพัฒนาชุมชน</p> <p>อำเภอเพื่อดำเนินการจัดงาน</p> <p>เทศกาลกินตลาด</p> <p>การประสานงานระหว่างองค์การ</p> <p>บริหารส่วนตำบลและภาคี</p> <p>หน่วยงานเพื่อพัฒนารูปแบบ และ</p> <p>กิจกรรมโดยใช้งานเทศกาลกินตลาด</p> <p>ผนวกกรรมกับงานสมโภชของศัพท์ะ</p> <p>บรมธาตุเจดีย์วัดเกษไชยเหนือ</p>	

ตาราง 19 (ต่อ)

องค์การบริหารส่วนตำบลไทย อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์		
การพัฒนาท้องถิ่น	กลไก	ปัจจัยเงื่อนไข
	ชุมชนวัดไทยเหนือยังมีเจ้าหน้าที่ดำเนินงาน พัฒนาชุมชนอำเภอชุมแสง ผู้นำชุมชน หน่วยงานภาคเอกชน ร่วมจัดกิจกรรมการออก ร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากตลาดนัด การจัด นิทรรศการ การแข่งขันและตลาด การแข่งขัน กินตลาด และการแสดงของเด็กนักเรียน	ในตำบลไทยที่มีการทำตลาดนัดมากให้ ส่งเสริมสินค้า OTOP เพื่อสร้างรายได้ให้กับ ชุมชน
	3. การบริหารจัดการ - การส่งเสริม มีผู้รับผิดชอบหลัก คือ นาย สมอง จันทร์ดวง นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ ช่วยทำหน้าที่ประสานงานกับภาคส่วนต่างๆ ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลไทยเพื่อ ส่งเสริมกิจกรรมในช่วงงานเทศกาลกินตลาด การ ประชาสัมพันธ์ การประสานงานกับร้านค้าที่จัด จำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)	ปัจจุบันเปิดโอกาสให้พื้นที่ตำบล ได้ตั้งเข้าร่วมกิจกรรมในวันงาน เทศกาลกินตลาด และมีกลุ่ม โรงเรียนในพื้นที่ตำบลไทยเข้า ร่วมกิจกรรมทุกปี

ตาราง 19 (ต่อ)

องค์การบริหารส่วนตำบลไทย อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์		
การพัฒนาท้องถิ่น	ปัจจัยเงื่อนไข	บทเรียน
<p>กลไก</p> <ul style="list-style-type: none"> - การสนับสนุน สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอชุมแสง ศูนย์การศึกษาอาชีวศึกษาและ การศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอชุมแสง - สำนักงานเกษตรอำเภอชุมแสง องค์การบริหาร ส่วนจังหวัดนครสวรรค์ ห้างสรรพสินค้าแฟรี่ แลนด์ เป็นต้น โดยการสนับสนุนด้าน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และรางวัลต่าง ๆ - การพัฒนา ปัจจุบันปรับเปลี่ยนพัฒนามา จัดงานร่วมกับงานสมโภชพระบรมธาตุเจดีย์วัด เกยไชยเห็นมีการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการทำ ตลาดโดนโดยสอดแทรกเรื่องราวการทำตลาด การ ขึ้นตลาด การอนุรักษ์ตลาดในเขตเทศบาลตำบล ให้กับประชาชนทั่วไปรับรู้โดยเฉพาะกลุ่มเด็ก นักเรียนเพื่อร่วมกันสืบทอดการทำตลาดโดน	<p>ปัจจัยเงื่อนไข</p>	<p>บทเรียน</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีหน่วยงานร่วมกิจกรรมในงาน เทศกาลกันตาดมากขึ้น มีการ ส่งเสริมการอนุรักษ์ตลาดโดน - การฝึกอาชีพของประชาชน

ตาราง 20 สรุปปกติก่อการพัฒนาท้องถิ่น ปัจจัยเงื่อนไข และบทเรียนด้านการจัดการน้ำ

องค์การบริหารส่วนตำบลเกลายไทย อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์		ปัจจัยเงื่อนไข	บทเรียน
การพัฒนาท้องถิ่น		กลไก	
<p>3. การจัดการน้ำ</p> <p>การจัดการน้ำสำหรับสร้างสถานีสูบน้ำพลังไฟฟ้าเริ่มต้นมาจากแกนนำชาวบ้าน คือ นายประทุม อิ่มสมบัติและนายสุเทพ บัณฑิตอินทร์ ทำหนังสือเสนอเรื่องไปยังรัฐบาลในปี 2522 แต่ไม่ได้รับการอนุมัติ และในปี 2539 เมื่อมีองค์การบริหารส่วนตำบลเกิดขึ้นจึงเสนอเรื่องผ่านองค์การบริหารส่วนตำบลเกลายไทยซึ่งประสบผลสำเร็จในปี 2551 จากโครงการไทยเข้มแข็ง</p>	<p>1. กลุ่มเครือข่าย</p> <p>- ผู้นำท้องถิ่น (กำนันและผู้ใหญ่บ้าน) ผู้นำท้องถิ่น (นายกองค์การบริหารส่วนตำบล และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล) และผู้นำกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในตำบล เริ่มต้นตั้งแต่เริ่มมีการประสานระดมกำลังเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ในปี 2539 - ปัจจุบัน ยุคนายภรณ์รงค์ ตำบล ในปี 2539 - ปัจจุบัน ยุคนายภรณ์รงค์ พระโพธิ์ ให้ความสำคัญต่อการจัดการน้ำมาโดยตลอด</p> <p>- แกนนำ นายประทุม อิ่มสมบัติ อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ 9 นายสุเทพ บัณฑิตอินทร์ อดีตสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นแกนนำ ได้ทำหนังสือขอโครงการคลองส่งน้ำด้วยพลังงานไฟฟ้า เสนอต่อหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับอำเภอ จังหวัด กรม และกระทรวงอย่างต่อเนื่อง</p>	<p>1. ปัจจัยภายใน</p> <p>- การบริหารองค์กร องค์การบริหารส่วนตำบลเกลายไทยได้การจัดตั้งประชาคมเกี่ยวกับโครงการสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าบ้านวังตะกอน เพื่อจัดตั้งกลุ่มผู้นำ การคัดเลือกกรรมการบริหารกลุ่มผู้นำ โดยเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้นำได้เสนอแนวทางการบริหารของตนเอง</p> <p>- การพัฒนากิจกรรม ปัจจุบันมีการพัฒนากิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น การประชุมวางแผนการเสนอเรื่องไปยังหน่วยงานภาครัฐเพื่อพบพรณิติตตามการดำเนินการก่อสร้างสถานีสูบน้ำเพื่อไม่ให้เกิดความล่าช้า การใช้รูปแบบกิจกรรมการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลจากกลุ่มผู้นำ ชาวบ้าน เพื่อบันทึกรายละเอียดผู้ใช้น้ำ</p>	<p>ผู้นำ แกนนำ และประชาชนสะท้อนปัญหาการจัดการน้ำ ตั้งแต่อดีต โดยเริ่มผลักดันการจัดทำน้ำก่อนที่มีการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล</p> <p>แกนนำกลุ่มผู้นำพื้นที่ตำบลเกลายไทยร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล เสร็จเรียบร้อยตั้งแต่การก่อสร้างโครงการและพื้นที่ผู้นำที่ได้ประโยชน์จากการจัดการน้ำ</p>

การพัฒนาศองถิ่น	กลไก	ปัจจัยเงื่อนไข	บทเรียน
<p>องค์การบริหารส่วนตำบลไทยไชย อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์</p> <p>การพัฒนาศองถิ่น</p> <p>- สมาชิก โครงการจัดกรนำครอบครัวคลุมพื้นที่หมู่ 3, หมู่ 6, หมู่ 7, หมู่ 9 และ หมู่ 14 โดยมีจำนวนครัวเรือน 560 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 2,079 คน ซึ่งการดำเนินการของโครงการจัดกรนำที่ผ่านมา สมาชิกในพื้นที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานทั้งการระดมความคิด การบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์กับผู้ใช้น้ำ</p> <p>2. กระบวนการพัฒนา</p> <p>- การวางแผน การขับเคลื่อนมีการจัดประชุมเพื่อวางแผนการจัดกรนำร่วมกัน โดยเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน และแกนนำออกสำรวจพื้นที่ร่วมกับกรมชลประทานจังหวัดนครสวรรค์และกรมชลประทานจังหวัดพิษณุโลก เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการดำเนินการจัดสร้าง วางท่อส่งน้ำไปยังพื้นที่ทำนา</p>	<p>ศักยภาพของบุคลากร กลุ่มผู้ใช้น้ำทำการคัดเลือกคณะทำงาน โดยยังคงเลือกบุคคลที่มีความเหมาะสมซึ่งเคยทำหน้าที่เป็นแกนนำในการเสนอเรื่องการจัดตั้งสถานีสูบน้ำพลังไฟฟ้า คือ นายประทุม อิมสมบัติ เป็นประธานกลุ่ม เนื่องจากมีความสามารถในการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ</p> <p>2. ปัจจัยภายนอก</p> <p>- บทบาทภาคีภายนอก ภาคี/หน่วยงานสนับสนุน เช่น กรมชลประทานจังหวัดนครสวรรค์ และกรมชลประทานจังหวัดพิษณุโลกที่ช่วยในการสำรวจพื้นที่และออกแบบการก่อสร้างสถานีสูบน้ำการจัดตั้งกฎกติกา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ เสริมสร้างกระบวนการกลุ่มให้กับคณะกรรมการบริหารกลุ่มฯ และสมาชิกผู้ใช้น้ำ</p>	<p>กลุ่มเริ่มมีการดำเนินงานโดยยื่นเรื่องเสนอรัฐบาลและติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินการก่อสร้างสถานีสูบน้ำพลังไฟฟ้า บ้างถึงตะกอน เป็นระยะๆ เพื่อให้เกิดความล่าช้า</p>	

องค์การบริหารส่วนตำบลไทย อำเภอดงหลวง จังหวัดนครสวรรค์	
การพัฒนาท้องถิ่น	บทเรียน
<p>กลไก</p> <p>- การมีส่วนร่วม องค์การบริหารส่วนตำบลไทย ร่วมกับผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และคณาจารย์ นักศึกษาศาสนาวิชาสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ได้จัดเวทีประชาคมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันจนนำไปสู่แนวทางการดำเนินงาน การจัดตั้งกลุ่มผู้เข้าการคัดเลือกคณะกรรมการ และแนวทางการจัดทำนำ</p> <p>3. การบริหารจัดการ</p> <p>- การส่งเสริม องค์การบริหารส่วนตำบลไทย/กรมชลประทานจังหวัดนครสวรรค์ ส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มผู้นำ บ้านวังตะกอน หมู่ 9 และเลือกตั้งกรรมการบริหารกลุ่มผู้นำ เพื่อดำเนินกิจกรรมในด้านต่างๆ ของกลุ่มให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกในกลุ่ม</p>	<p>ปัจจัยเงื่อนไข</p> <p>- นโยบายภาครัฐ นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรมการประกันราคาข้าวเปลือก ส่งผลต่อการทำนา และการที่รัฐบาลได้มอบให้องค์การบริหารส่วนตำบลไทยประสาน ขอรับการสนับสนุนงบประมาณก่อสร้างเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรไม่ให้เกิดความเสียหายในการทำงานได้แผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็งในปี 2552</p>
	<p>บทเรียน</p> <p>การวางแผนการจัดการน้ำมีการจัดตั้งกลุ่ม รับผิดชอบสมาชิกและกำหนดกฎ กติกา เพื่อใช้ในการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์</p> <p>การบริหารจัดการกลุ่มในรูปแบบคณะกรรมการ และการกำหนดคณะกรรมการ และการทำงานข้อบังคับ โดยได้รับการสนับสนุนจาก การกำหนดเกณฑ์ข้อบังคับ จาก องค์การบริหารส่วนตำบล กรมชลประทานจังหวัดนครสวรรค์และกรมชลประทานจังหวัดพิษณุโลก</p>

องค์การบริหารส่วนตำบลไทย อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครสวรรค์	ปัจจัยเงื่อนไข	บทเรียน
การพัฒนาศูนย์เด็กเล็ก	กลไก	<p>- การสนับสนุน องค์การบริหารส่วนตำบลไทยสนับสนุนงบประมาณสำหรับการจ้างกรมชลประทานจังหวัดพิษณุโลกในการออกแบบแปลนเพื่อก่อสร้างสถานีสูบน้ำฯ โดยใช้งบประมาณ จำนวน 285,000 บาท</p> <p>- การพัฒนา มีการพัฒนาการจัดการน้ำโดยใช้รูปแบบการจัดตั้งกลุ่มและมีกฎกติกาเพื่อใช้เป็นแนวเดียวกัน เพื่อให้มีการเคารพและเชื่อฟังตามข้อปฏิบัติโดยไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่กัน เช่น ผู้ที่พูด หรือทำลายคันคลอง คูน้ำ อาคารแปลงน้ำ อาคารบังคับน้ำ หรืออาคารใดๆ ก็ตามในระบบส่งน้ำ จะต้องปฏิบัติตามครั้งละ 500 บาท</p>

ตาราง 21 สรุปกลไกการพัฒนาท้องถิ่น ปัจจัยเงื่อนไข และบทเรียนด้านกลุ่มมัธยมศึกษา

การพัฒนาท้องถิ่น	กลไก	ปัจจัยเงื่อนไข	บทเรียน
<p>4. กลุ่มมัธยมศึกษา 2544 นายไพฑูริย์ สิงหิต ของ ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชน วัดเกษียณสุขเมืองไทย ได้ส่งเสริมให้ เด็กนักเรียนเรียนรู้ด้านต่าง ๆ เช่น ประเพณี วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ของชุมชน โดยเฉพาะความเป็นมาของวัด ไทยเหนือที่มีเจดีย์เก่าแก่ ร้อยปี และเสนอแก่ องค์การ บริหารส่วนตำบลไทยเหนือ งบจัดตั้งกลุ่มมัธยมศึกษา</p>	<p>1. กลุ่ม/เครือข่าย - ผู้นำ นายไพฑูริย์ สิงหิตของ ผู้อำนวยการ โรงเรียนชุมชนวัดเกษียณสุขเมืองไทย ได้อำนาจ องค์การบริหารส่วนตำบลไทยเหนือ ในการ ประสานนโยบายทางด้านการศึกษา ส่งเสริม วัฒนธรรมประเพณีและสิ่งแวดล้อม โดยปรับใช้ หลักคิดในด้านให้กลุ่มนักเรียนเป็นผู้รับผิดชอบ และเล่าเรื่องราวสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของ วัดไทยเหนือ</p>	<p>1. ปัจจัยภายใน - การบริหารองค์กร องค์การบริหารส่วน ตำบลไทยเหนือ สามารถเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ด้าน การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนได้ จึงผูกโยงกลุ่มมัธยมศึกษาในโครงการแนะนำ สถานที่ท่องเที่ยวพืชมัตถุเทศไทยเหนือ และส่วน หนึ่งให้กลุ่มมัธยมศึกษาโดยแนะนำนักท่องเที่ยว เกี่ยวกับศาลาโตนด</p>	<p>องค์การบริหารส่วนตำบลไทยเหนือเป็น โรงเรียนชุมชนวัดเกษียณสุขเมืองไทยเหนือเป็น ส่วนหนึ่งขององค์การผลักดันให้เกิด โครงการด้านกลุ่มมัธยมศึกษาขึ้นโดย เพื่อเป็นให้ความรู้กับนักท่องเที่ย ที่มาเที่ยวชมสถานที่สำคัญในพื้นที่ วัดไทยเหนือจนเป็นเครือข่าย ความช่วยเหลือกัน</p>
<p>ร้อยละ 100 ของโรงเรียน มัธยมศึกษาในตำบล และโรงเรียนในตำบล โดยมีจุดประสงค์เพื่อ ส่งเสริมให้นักเรียน มีความรู้เกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ของ ชุมชนและวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น</p>	<p>- การพัฒนากิจกรรม พัฒนากิจกรรมกลุ่ม มัธยมศึกษาโดยด้วยการเข้าร่วม การอบรมและ ร่วมกิจกรรมเรียนรู้ การทำศาลาโตนดในพื้นที่ หมู่ 5 ที่มีกรอบอาคารศาลาโตนดโดย กิจกรรมสามารถทำให้เด็กนักเรียนกลุ่ม มัธยมศึกษาที่ศึกษาที่ศาลาโตนด ตั้งแต่การ ขึ้นศาล การทำน้ำศาลาสด ฯลฯ</p>	<p>องค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียน วัด และชุมชน ทุกส่วนร่วมวางแผน พัฒนาและการรวมกลุ่มมัธยมศึกษา น้อยในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และพัฒนากลุ่มมัธยมศึกษา น้อยในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3</p>	<p>องค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียน วัด และชุมชน ทุกส่วนร่วมวางแผน พัฒนาและการรวมกลุ่มมัธยมศึกษา น้อยในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และพัฒนากลุ่มมัธยมศึกษา น้อยในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3</p>

การพัฒนาท้องถิ่น	กลไก	ปัจจัยเชิงอเนก	บทเรียน
<p>- สมาชิก เด็กและเยาวชนระดับชั้นประถม</p> <p>ศึกษาปีที่ 1-6 ได้ร่วมฝึกเป็นมัคคุเทศก์น้อย โดยอาศัยการเรียนรู้และทดลองจากคุณครูที่ฝึกในสถานที่จริงบริเวณวัดไทยเหนือ</p> <p>2. กระบวนการพัฒนา</p> <p>- การวางแผน มีการวางแผนเพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มเด็กเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 แบ่งตามจุดสำคัญในบริเวณวัดไทยเหนือ เพื่อยกระดับบริการให้ความรู้ประกอบด้วย</p> <p>(1) จุดหลวงพ่อทองอยู่ (2) จุดบรรจุบั้งน้ำ (3) ต่างไทย (4) องค์บรมธาตุ (5) พิพิธภัณฑสถาน (6) โบสถ์เก่า -ใหม่</p> <p>- การมีส่วนร่วม มีการวางแผนแบบมีส่วนร่วมระหว่างวัด โรงเรียน และประชาชน เพื่อให้วัดใช้สถานที่ต้อนรับนักท่องเที่ยวกลุ่มมัคคุเทศก์น้อยและนำสถานที่สำคัญตามจุด</p>	<p>- ศักยภาพของบุคลากร บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลไทยทั้งผู้บริหาร ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน คอยเป็นแกนกลางในการประสานงานกลุ่มมัคคุเทศก์น้อยโดยมีวัดไทยเหนือให้ใช้สถานที่บริเวณวัดไทยเหนือเป็นแหล่งเรียนรู้แห่งหนึ่งในการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์</p> <p>2. ปัจจัยภายนอก</p> <p>- บทบาทภาคีภายนอก องค์การบริหารส่วนตำบลไทย คณะครูจากโรงเรียนท่าซุด และกรมป่าไม้จังหวัดนครสวรรค์พร้อมด้วยองค์การบริหารส่วนจังหวัด พิภพบรรพตด้านกีฬายามกีฬาในการพูด/ สถาปนาโครงการศิลป์ ส่งเสริมการฝึกประสบการณ์ด้านทักษะการพูด การนำเสนอแนวคิด ปฏิบัติให้กับกลุ่มมัคคุเทศก์น้อย</p>	<p>กลุ่มมัคคุเทศก์น้อยได้พัฒนาความรู้ในด้านทักษะ ภาษาพูด การสื่อสาร ก็กับกลุ่มนักท่องเที่ยววัดไทยเหนือได้ใช้สถานที่ในการเผยแพร่แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของวัดในอดีต</p>	

องค์การบริหารส่วนตำบลไทย อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์	ปัจจัยเงื่อนไข	บทเรียน
การพัฒนาท้องถิ่น	<p>กตโก</p> <p>มัคคุเทศก์(น้อย) วัดไทยเหนือสภมัสฐานองค์ ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสถานที่ สำคัญ</p> <p>- การพัฒนา มีการพัฒนาให้เด็กนักเรียนใน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เป็นมััคคุเทศก์ แทนเด็กระดับประถมศึกษา เนื่องจากเด็ก นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาชั้นมีการเรียนรู้เร็ว อีกทั้งยังสามารถปกครองรุ่นน้องบอกเล่า ประสบการณ์สู่รุ่นน้องและสามารถรับผิดชอบ หน้าที่ได้ดี</p>	